

Gos Mon Endi Eipru Wumb Kin Kindim

*Gos Eim Ek Ka Nipi Eim Nge Kingam Ngang Kin
Sinim Kin Tor Kindim*

¹ Kumb ok, Gos eim oł kanim kanim pei ni, ek kunum kunum pei nipi kin, sinim Jura wumb kin, sinim nge kupenjpın noł kin nirim. Ek ei, Gos nge epi ekii se tonu omba piik nik tor kindimın wumb kin, nipi ngurum. Ngang kin, sinim kin ngunjung. ² Ba akip kunum poru nimba kunum ei, Gos eim kingam Jiisas kin, ek ka nipi, sinim kin ngurum. Pe Gos eim nge kingam mondpu kin, epi kanim kanim pei sipi kin, eim nge epi tep erpi mułmba. Ei eim Gos kin ouni molkuł kin, mei nin, epi kanim kanim pei erkił. ³ Jiisas nga eim Gos nge tilang owundu nge, min men andan topu kin, nga Gos nge oł kun ka mołum mił, oł ei min men mił andan tonum. Nga Gos eim nge noman dinga nge ek ełe, epi kanim kanim pei eririm ei, ambil gii nipi tonu embilim. Ekii se, eim wumb nge oł kis enjing oł ei, kil ngopu si kindim. Si kindpi poru nim kin, kaplı eim tonu epin konu ełe, Gos nge eim angip tunding dinga ełe, kun mołum. Gos eim nge noman dinga ełe, tep ełim konu ełe kin, ouni mołum.

*Gos Eim Nge Kingam Ei Owundu Mołpu Kin,
Nga Enjel Ombu Ngonum*

⁴ Nga Gos eim nge kingam Jiisas eim Owundu mendpil, mołpu kin, eim enjel ombu ngonum.

Nga Jiisas nge embe ei am Owundu mendpił tonu pupu kin, enjel nge embe ei to mani kindnim. Nga Jiisas nge embe ka wii mendpił. ⁵ Yi mił, Gos eim enjel kin ek endi nipi, ngunerim mon,

“Nam nge kingam. Akip, na nim nge arnim mił mułmbii.”

Nga Gos ek yi mił endi nipi kin, enjel ngunerim mon ku.

“Na eim nge arim mułmbii. Nga eim nam nge kingam mułmba.”

⁶ Nga kunum ełe, Gos eim nge kingam kumna ei, ya mani mei ełe kindim kin, eim ek yi nim ku. “Nga na Gos nge enjel pei eim kin men tok erngii.”

⁷ Ba ei Gos eim enjel kin ek yi nirim,

“Na Gos na nge enjel ei er kindip kin, konu pop mił tonu om. Nga na nge kongun wumb ombu er kindip kin, dup anmbił mił mulnjung.”

⁸ Ba nga eim kingam kin Gos eim ek nga yi nim, “Gos nim nge king peł konu owundu ełe, kunum kunum mulnjii. Na nim oł kun ka elin oł ei kin, nim nge king peł konu ełe nim wumb tep ka mulnjii. ⁹ Nim oł kun ka oł ei kin, ka piikin kin, noman ngołun. Nga nim wumb lo ek to kindilim oł ei, nim noman enanim mon mendpił. Yi mił erang, na nim nge Gos nim kin kopung bein top kindind. Kindamb kin, nim wu owundu to kindamb kin, nim ka piilin. Nga nim angnim noł ei, ka piik, yi mił energii mon.”

¹⁰ Eim nga ek yi nim ku,

“Nim kumb ok mendpił, nim Owundu molkun kin, mei ełe eririn. Nga nim nge angil ełe

kupu muł ei eririn ku. ¹¹ Nga muł mei ei kunum kunum mulerngił mon; ba nim kunum kunum mulnjii. Nga muł mei ouni, kon alap ok nge mił, tonu omba. ¹² Nga wumb endi konduk oknge ambilpi, mikim makim erpi, si kindmin. Si kindpi kin konduk eipi endi konj kindim ei yi mił, nim muł mei ak tokun kin, yi enjii. Ba ni ninim kunum kunum mołun mił, yi minj molkun kin, nim oł eipi mił enenjii mon. Nga nim nge kung pani ei, poru ninermba mon!”

¹³ Nga Gos eim ek endi nga nipi eim nge enjel endi kin ngunerim mon; ba eim nge kingam kin yi nirim.

“Nim ya na moł konu ełe, angil tunding dinga ełe mulnjii. Molkun kin, na nim nge opu orung wumb ei eramb kin, nim nge simb ełe, peł epi mił mandring mundmbii.”

¹⁴ Enjel ei nipe mił mołmun? Ei en enim owundu mił molalmin mon; ba en enim Gos nge gui mił molk kin, en enim Gos nge kongun erik. Yi erangin kin, eim kindang ok, wumb nii endi, en enim Gos sipi orung simba nge wumb, paki tungii nge onjung.

2

Gos Wumb Sipi Orung Simba Ei Epi Owundu

¹ Ei yi mił peng kin, sinim Gos nge ek ka keimi ei, Jiisas nirim mił, piinpin kin, kapli sinim nga kom sepin kin, dinga ambil gii ni, ekii sipin er mułmun. Mon pim kin, simin noman temb nipin kin, sinim Gos ek ka ei si kindpin punmun. ² Yi

mił kumb ok, enjel pei Gos nge ek ka ei kun ni tor kindik ei, keimi andan tok, enjing kin, kapli wumb nii endi, lo ek ekii sinarik kin, Gos ek ei piinarik enjing kin, Gos eim wumb ei kin kumep kis ei kun ngum. ³ Ngopu kin, sinim nimbił oł erpin kin, Gos nge kumep kis ei sinermin ei, nga sinim eim kin sipi orung simba nge ninim ek ka ei, buł ngopun kin, piinenjpin kin, kapli sinim yi ku kumep kis simin. Nga kumb se, sinim nge Owundu eim sinim sipi orung simba nge ek ei, ni tor kindim. Pe nga, wumb en enim, eim ek ka ei piinjing wumb ei ni, ek nik tor kindik, sinim ngok ek ei keimi, pa ninmin. ⁴ Nga kunum ele endi ku, Gos eim ek ni tor kindipi kin, epi dinga kopur andan tum. Topu kin, eim oł ka kopur ni, jep oł kanim kanim erpi kin, to tor kindim. Nga Gos nge Gui Ka epi ka wii ngołum epi ei, eim nge noman ele ngum ei, sinim andan topu kin, Gos ek ka ei keimi nipi ngum.

Jiisas Sinim Sipi Orung Simba Nge Pułwu

⁵ Pe nga sinim mei konu eipi ele, ekii se tonu omba ei ninmin. Gos eim nge enjel ei er kindang molk kin, mei konu ele, tep erngii ninerim mon; ba Gos eim kingam kin yi mił nirim. ⁶ Wumb endi eim Gos nge ek ka ok pułum mił yi ninim,

“Wu nipe wu peng kin, Gos wu ei kin nim noman ngołun? Min wu ei nipe wu peng kin, Gos nim wu ei kin noman to piikin kin, tep ka en? ⁷ Gos nim wu eririn kunum ei, aninga kopur mani kembis erpi kin, enjel kin mandring kindrim. Nga ekii se, nim wu ei kin tiłang owundu nin, embe ambił tonu

kindkin kin, ngokun en. ⁸ Nga nim epi pei wu ei nge simb eġe mandring kindkin kin, tep ermba nge mundun.”

Keimi, Gos eim epi pei wu kin mandring kindpi kin, tep ermba nge mundum. Mondpu kin, Gos epi endi wu kin mandring kind pendpi kin, endi sinermba mon. Ba akip kunum ei, sin kinanmin ei, wu eim epi pei tep enim ei mon! ⁹ Ba pe, sinim Jiisas kaninmin. Eim kunum kopur aninga, mani kembis enjel kin mandring mundang muġum. Muġang kin, Gos eim king miġ tiġang owundu nin, eim embe ambiġ tonu kindim. Nimbiġ erang eim koġpu kin, eim ngenj kumbii sim eġe, oġ yi miġ erim. Yi miġ erang, Gos eim noman ka ngopu kin, Jiisas wumb pei kin, kuġmba nge paki topu erim. ¹⁰ Gos erim oġ ei, ei oġ kun ka mendpiġ. Nimbiġ erang Gos eim epi pei nge puġwu. Eim epi pei ombu, eim embe ambiġ tonu kindngii nge eririm. Gos eim noman eġe kangii ombu pei tu wupu kin, eim nge tiġang owundu ka wii ei ouni singii. Yi miġ erang kin, eim Jiisas ngenj kumbii sim eġe nge, Gos eim wiik turum. Topu Jiisas erang kin, sinim sipi orung simba nge kumna mendpiġ nin, oġ kun ka wii mendpiġ tonu om.

¹¹ Yi miġ, Jiisas eim wumb oġ kun ka elim wu ei kin, nga wumb en enim oġ kun ka wumb tonu onjung ei kin, Ernjing Gos ende moġum. Yi miġ erang eġe nge, Jiisas eim wumb ei, angnan noġ nimba ei, singambiġ kulerim mon. ¹² Nga Jiisas eim ek yi miġ ninim, “Na nim Gos nge embe eġe nip kin, ek ni tor kindip kin, nam angnan noġ ngumbii. Na golang ni tor kindip kin, enim wumb pei kuġou tungii konu tuk mii memb eġe, nim

embe ambil tonu kindmbii,” pa nim. ¹³ Eim nga ek yi nim, “Na nam angim noŀ kin ouni Gos kin pii gii nimbii.” Eim nga ek yi nim ku, “Na ya eŀe moŀ, Gos na ngum kangil ombu kin ouni ni moŀmun.” ¹⁴ Yi miŀ erang kin, kangil ei ngenj miyem wumb miŀ moŀmun. Muŀangin kin, Jiisas eim yi miŀ ku, wumb nge ngenj miyem eŀe sipi tonu opu muŀum. Eim oŀ yi miŀ erim ei, eim kuŀmba nge erim. Erpi koŀpu kin, Seisen wumb koltmun oŀ ei nge dinga salim wu ei, eim to kis erpi mani kindmba. ¹⁵ Nga Jiisas oŀ yi erpi kin, wumb kan ngii miŀ kunum kunum molk kin, kongun wii erik mulnjung wumb ei, eim sipi orung seng kin, wii mulnjung. Nimbil erang wumb ei, en enim kuŀngii oŀ ei nge, mund mong erik mulnjung. ¹⁶ Yi miŀ erang kin keimi Jiisas eim enjel ei wumb miŀ mon; ei eim paki tumbii ni pinerim mon; ba eim Eiparam nge sinim tilap wumb ei, paki tumbii ni piinim. ¹⁷ Ei yi miŀ, Jiisas eim nge angim noŀ moŀmun ei miŀ, oŀ kanim kanim pei eŀmin ei miŀ ku, eim kin tonu omba. Wang kin, eim kapŀi, Gos kin kuŀmaŀ kaŀilim wu num moŀpu kin, Gos nge kongun ermba. Erpi kin, eim wumb kin kaimb sipi kin, eim kongun kun ka mendpiŀ er muŀmba. Muŀang kin, eim kapŀi wumb pei nge oŀ kis ei, kil ngopu si kindmba. ¹⁸ Nimbil erang ei eim ngenj kumbii ei, eim kin tonu wang kin, oŀ ermba miŀ, kenmbii ni piipi erim. Yi miŀ erang kin, ngenj kumbii wumb kin tonu wang kin, oŀ ermba miŀ, kenmbii ni piipi erim ei, eim kapŀi dinga peng kin, wumb ei kin, paki topu ermba.

3

Jiisas Owundu Mołpu Moses Ngonum

¹ Na nge Kraiss kin pii gii ninmin nge angnan noł, enim Gos epin konu ełe, mołpu kin en enim mundang eim nge wumb mołmun. Enim Jiisas mołum mił, pii kun erik, eim Gos nge ek se andiim wu nin, kułmał kakiiim wu owundu nin, enim eim kin pii gii nipin kin, eim embe ni tor kindngii.

² Jiisas ei mołum mił Gos eim mondpu kin, eim nge kongun kun ka erpi kin, Gos ek nirim mił ei, ekii sipi, keimi elim. Ei yi mił ku, Moses eim Gos ngii ełe ok kongun erim mił, eim Gos nge wumb tiłap kin, oł kun keimi elim. ³ Ba Gos eim ni piim mił, Jiisas eim kapli eim embe owundu tonu pang kin, Moses nge embe mani pum. Nimbił erang wumb endi Jiisas eim ngii tekim wu ei, eim embe tonu pang kin, nga Moses sinim mei wumb mendpił ngii mił, eim embe ei mani punum. ⁴ Yi mił, ngii endeim endeim ni, wumb endi eim takiiim; ba Gos eim epi kanim kanim pei eririm pułwu mołum. ⁵ Pe nga Moses eim Gos ngii pei kongun wu mołpu kin, kongun kun ka erim. Erpi kin, Gos nge kongun wu mołpu kin, Gos nge epi kanim kanim ekii se ek nimba mił, ek ei Gos tiłap wumb Esrel kin ni tor kindim. ⁶ Ba Kraiss eim Gos nge kongun wu minj mon; ba eim Gos kingam mołum ku. Mołpu kin, eim Gos nge ngii ei tep er mołum wu owundu ei kun ka tep elim. Pe nga sinim pii gii ninpin kin, ambił gii dinga nipin kin, eim kin ka piipin kin, Owundu orung omba nge kui er mułpun kin, kapli sinim eim nge wumb ngii mił eim tep er mołum mił, sinim mułmun ku.

Gos Nge Wumb Kor Kunum Singii

7-8 Yi mił erang kin, Gos nge Gui Ka ek nirim mił pii kun ermin.

“Akip kunum ei enim Gos ninim ek ei, piik enjing kin, kapli enim noman tuk ełe dinga kindnerngii mon! Ei yi mił, Esrel wumb kumb ok, na nge ek to kindik kin, nga na kin ek kis ninjing kunum ei, mei wii sim konu ełe molk kin, na oł ermbii mił, kenmin ni enjing. Erik kunum ełe, en enim noman tuk ełe, dinga kindik enjing. ⁹ Na oł ka wii kanim kanim enj mił ei, kanik kin, kung ngii engki kapli kapli opu purum. Ba nga mei wii sim konu ełe enim nge kupenjing noł ombu, na ermbii mił kenmin ni enjing. ¹⁰ Yi mił erangin kin, na wumb ei kin popuł kis sip kin, nga na ek yi ninj. ‘Enim wumb ei, kunum kunum ei, enim nge noman tuk ełe, oł kis erik punjung. Puk kin na nge oł kun ka noman enerang kin, ekii sinenjing mon.’ ¹¹ Pe nam popuł kis sip kin, na ek keimi dinga nip, tonu kindinj. ‘Wumb ei en enim na moł konu ełe, tuk ok na nge kor konu ka wii ełe mulerngii, mon mendpił!’ ”

¹² Na nge angnan noł, enim kan kun erik mułngii! Mon pim kin, wu endi enim mołmun konu ełe, tuk mołpu kin, eim noman tuk ełe, kis piipi kin, pii gii ei si kindpi kin, eim Gos kunum kunum mołum Gos ei kin, buł ngopu, ermba. ¹³ Ba enim kapli kunum kunum enim wumb endeim endeim ni paki tołum ek ka ei, nik ngungii. Ngok kin, Gos pe akip kunum ei, akip mołum mił, yi erngii. Mon pim kin, wu endi enim tuk mołmun

konu eġe moġpu kin, oġ kis ek kend topu oġ ei erang kin, wu endi nge noman tuk eġe, dinga kindpi ermba. ¹⁴ Yi miġ, sinim kumb se Krai kin pii gii ninjpin kin, kapli pe pii gii ei, ambiġ gii ni moġpun kin, kapli kunum poru nimba kunum ei, yi miġ enjpin kin, kapli sinim Krai kin ouni ende keimi pupun muġmun.

¹⁵ Ei Gos nge ek ka ei ek yi ninim,
 “Akip kunum ei, enim Gos nge ek ka ei pii gii ningii. Nik kin, kapli enim noman tuk eġe ambiġ gii dinga ninerngii mon! Ei yi miġ erang, kumb ok Esrel wumb nam ek to kindik kin, nga na kin ek kis ninjing.”

¹⁶ Wumb nii endi, Gos ek piik kin, nga buġ ngok ekii sinenjing wumb ei, eim nge wumb Moses Eisip konu eġe mulnjung wumb ei, si kindik kin, tor tu wum wumb ei mendpiġ, oġ yi miġ enjing.

¹⁷ Ei wumb nii endi, Gos en enim kin kung ngii engki kapiġ kapli pei popuġ kis sim? Ei eim nge wumb oġ kis enjing eġe nge, en enim kin eim popuġ kis sim wumb ei, en enim konu wii sim konu eġe, mani puk kulnjung? ¹⁸ Pe wumb nii endi, Gos ek dinga ni tonu mendpiġ kindpi kin, yi nim. Wumb ei na kor konu ka wii eġe, tuk pu mulerngii mon? Ei wumb nii endi kin ek ninim? Ei wumb kopur en enim, Gos ek to kindik, ekii sinarik enmin wumb ei kin ninim. ¹⁹ Yi miġ nga, sinim piinmin ei, wumb en enim Gos kor konu ka wii eġe, kapli tuk punerngii mon. Nimbiġ erang wumb en enim, Gos kin pii gii ninenjing mon.

Gos Nge Wumb Ei Gos Nge Kor Ka Ei Singii

¹ Pe sinim kin Gos eim ek dinga keimi nipi kin, sinim eim kin konu ka eġe kor muġngii nim konu ei, pe piram saġim. Pe sinim wumb kopur mund mong ermin. Mon pim kin, sinim wumb kopur moġmun konu eġe, wu endi tuk muġum kin, Gos konu ka eġe, kor muġmun konu eġe, kapġi enerim kin, tuk punermba. ² Yi miġ, sinim Krai nge ek ka ei piinjpin miġ, Esrel wumb ok yi ku piinjing. Ba Krai nge ek ka ei, enim piinjing ei, enim paki tumerim. Nimbiġ erang en enim, ek ka ei piik enjing; ba en enim pii gii ninenjing mon! ³ Ba pe sinim wumb nii endi Gos kin pii gii ninjpin kin, Gos nge kor konu ka wii eġe, tuk pupun kin, Gos kin ouni kor muġmun. Nga Gos eim ek yi nirim,

“Na nam wumb nge oġ kis eġe popuġ sip kin, ek keimi dinga tonu kindip yi nir. ‘Pe wumb ombu en enim ya tuk nam kor konu ka wii eġe ok kor mulerngii mon!’ ” Gos eim ek yi nirim.

Neng kin, ei eim mei ni, epi pei kongun er poru nirim kunum ei, kor muġmbii nirim miġ, pe piram moġum. Moġpu kin, Gos kor konu ka wii piram paġim eġe nge eim yi ninim. ⁴ Yi miġ pe Gos nge ek ka ok mon poġ pendrim kunum eġe angii orung nga taġ, eġe nge ek yi nirim.

“Pe Gos eim nge kongun kunum angii orung nga endeim eġe, kongun eririm. Nga kunum endeim eġe Gos eim kor multum.”

⁵ Pe nga Gos ek ka eġe nge yi nirim,

“Enim wumb ei nam kor konu ka eġe tuk ok na kin kor mulerngii mon mendpiġ!” pa nirim.

⁶ Yi mił erang, wumb nii endi, Gos ek ka ei piinmin wumb ei, Gos kor konu ka wii mołum konu ęle pıram mołum ei, aki topu seng kin, tuk pıngii. Nga wumb en enim Gos nirim ek ka ei, ok piinjing; ba Gos nge kor konu ka mołum konu ęle, tuk punenjing mon. Nimbıl erang wumb ei Gos eim ek ka dinga keimi nirim ek ei piik; ba nga ekii sinenjing mon. ⁷ Pe nga Gos kunum endi tonu kindmbii nirim, “Akip kunum ei mendpıl tonu kindmbii,” nirim. Nga kindpi erpi kin, Gos ek yi nipi, Deipis kin ngurum ei, kung ngii pei o purum mił, yi ku ekii se nirim.

“Akip kunum ei Gos nge ek ei piik enjing kin, kaplı enim noman tuk ęle dinga kindnerngii mon! Enim Gos ek ei ekii singii!”

⁸ Ba Josuwa wumb ei tep er sipipi wumb ei kor konu ka ęle, si pang kin kor mułangin kin, kaplı Gos nga kunum endi, ekii se kor ka wii mułngii nge, ninenełang mon. ⁹ Yi mił erang kin, Gos nge wumb ei, en enim Gos nge kor konu ka wii mułngii kunum ęle pıram salim. ¹⁰ Yi mił, wumb nii endi Gos kor konu ka ęle tuk pum kin, kaplı wu ei, eim nge kongun erim mił, kor mułmba. Ei yi mił, Gos eim kongun erpi kin, nga kor mułum mił wu ei, yi mił ku mułmba. ¹¹ Yi mił erang, sinim noman dinga kindpin kin, Gos nge kor konu ka wii ęle, tuk bin nipin ermin. Mon pim kin, wumb endi Gos ek ekii sinarpi mułum kin, ok wumb enjing mił, yi mił ku Gos kor konu ka wii ęle, tuk punermba mon!

¹² Yi mił, Gos nge ek ka ei nirim mił pıram pałim kunum kunum konj mułang kin, noman dinga peng kin, wumb kin kongun enim. Gos nge ek ka

ei, tui jik anmbil tał tukum sałim mił ei, to mani kindim. Kindang kin, ek ka ei wumb noman tuk ełe, tuk mendpił punum. Pupu kin, ei tuk mii memb noman tuk ełe nin, noman tuk gui ei ni, wumb yi mił ku mok gopsing ni, embil sikin ei ni, mok topu kapli ełim. Nga Gos ek ka ei, noman tuk ełe noman to piingii nin noman tuk nge noman enim mił ei, mok topu kun enim. ¹³ Nga epi endi Gos eririm epi ei, Gos ningił ełe, kapli koi ermba mił mon. Ba epi pei ei peni ełe, aki topu sałim ei, Gos ningił ełe, kanpi poru ninim. Neng kin, Gos sinim enmin oł pei, kanpi piipi kin, mok topu ermba.

Jiisas Sinim Nge Kulmał Kalmin Nge Owundu Mołum

¹⁴ Pe nga sinim nge kulmał kalmin owundu Jiisas Gos nge kingam ei, epin konu ełe tuk mendpił pupu kin, Gos kin mołum. Yi mił erang, kapli sinim nge Owundu Jiisas ei, eim kin pii gii nipin kin eim ambil gii nimin. ¹⁵ Yi mił, sin sinim noman dinga ei pinerang kin, sinim nge kulmał kalim owundu ei, eim sinim kin kaimb sipi piinim. Piipi kin sinim kin ermba mił kenmbii ni piipi erim mił, oł enmin oł ei, kanim kanim pei Owundu kin, yi mił ku tonu om; ba eim oł kis endi eneririm mon! Yi mił erang, eim kapli sinim paki tumba. ¹⁶ Yi mił erang nga, sinim Gos nge king peł ełe, noman ka ngołum konu ei, tungu enarpin kin, mandi pupun prei erpin mułmun. Mołpun kin, sinim Gos nge kaimb sipi kin, noman ka ngopu kin, oł ei, sinim nge embin simba ei, paki tang kin ei simin.

5

Sinim Nge Kulmał Kalilim Owundu Jiisas Kaimb Sipi Ngonum

¹ Yi mił peng kin, sinim oł yi mił ełmin. Sinim Jura men ngii kulmał kalilim owundu pei, wumb tuk mołmun wumb ei tonu kindik mondułmun. Eim wumb kin, Gos kin tuk mii memb mołpu kin, Gos kongun erpi kin, wumb paki tołum. Tang kin, eim wumb oł kis ełmin oł ei kin, kulmał kalilim oł ei nin, epi ka wii ei, Gos kin ngołum ei nge, oł kis kił ngopu, si kindimba. ² Nga eim wumb nii endi, eim Gos oł kun ka pii kun enarpi kin, nga Gos nge oł kun ka ekii sinermba wumb ei kin ek dinga ninarpi kin, giyeng nipi ełim. Nimbił erang ei, eim wu endi ku, eim nge ngenj dinga pinerang kin, eim kapli wumb pei paki tumba? ³ Nga nimbił erang eim nge ngenj min, noman dinga pinerang kin, kapli eim Gos kin kulmał kalpi ei, eim nge oł kis erim ei eim mendpił ngunermba mon; ba nga wumb eipi nge oł kis enjing kin, kulmał kalpi ouni ngumba ku. ⁴ Nga kulmał kalilim owundu nge, kongun embe salim. Seng kin, wu endeim ei, eim embe ambił tonu kindpi kin, eim noman ełe kongun ei, ermbii ni piinerim mon. Ba Gos ei eim mendpił, wumb ei to tonu kindpi mundang kin, kongun ełmin. Gos ok erang yi ku, Eron kulmał kalilim owundu nge kongun ei, wii topu kin, oi nipi kin, tonu kindpi mundum.

⁵ Ei yi mił ku, Krais ei eim embe ambił tonu kindpi kin, kulmał kalilim owundu mułmbii, pa ninerim mon. Ba Gos ei eim to tonu kindpi

mondpu kin, kongun ei ngum. Ngopu kin, Kraiss kin ek yi nipi ngum,

“Nim nam nge kingnan. Akip kunum ei, na nim arnim moł,” pa nim.

⁶ Nga eim mon eipi endi ełe, ek yi nirim ku.

“Nim Gos nge kułmał kałiim wu endi kunum kunum molkun kin, wu Melkisirek eim kułmał kałpi ełim mił, nim yi ku ekii sikin er mołun,” pa nim.

⁷ Pe Jiisas eim ya mani mei ełe multum kunum ei, prei erpi, kii sipi kin ke dinga pei nipi kin, ningił ka mani opu kin, Gos ngurum. Ngang kin, eim piim ni Gos eim kaplı eim kułmba oł ei, si tor simba ni piim. Nga Jiisas prei erim mił, Gos piipi mołpu kin, paki tum. Nimbił erang eim Gos noman ełe, ekii sim. ⁸ Jiisas eim Gos nge kingam; ba eim ngenj kumbii sim ełe, oł yi mił erim ku. Erang ełe nge, andan keimi mendpił topu, Gos ek nirim mił, ekii sipi mendpił er mołum. ⁹ Pe eim oł kun ka mendpił erang kin, wumb Gos kin sipi orung simba. Sipi kin, eim kunum kunum konj mułngii nge pułwu tonu om. Wang kin, wumb eim kin pii gii nik kin, ekii sik erngii wumb ei nge, sipi orung simba. ¹⁰ Nga Gos Jiisas eim kułmał kałiim owundu ei, to tonu kindpi mundum. Mundang kin, eim Melkisirek kułmał kałiim oł ei, yi mił ku ekii sipi er mułmba.

Wumb Gos Kin Buł Ngok Kin, Orung Pungii Ei Nge, Kan Kun Erik Mułngii

¹¹ Pe sinim Melkisirek ek ei nge, ek pei pałim ni piinmin; ba ek ei er kun erpin ni, andan topun kin, enim ngumun ei, ngumun mił nenj? Nimbił

erang ek dinga puł ei, enim pii kun erngii nge, noman pinałim wumb mił, tonu onjung. ¹² Yi mił pe, sin enim wumb kin kengip ek kunum olt andan topun kin, enim wumb eipi kin, kaplı andan tungii. Ba wumb endi enim kin kengip ek ei, andan topu kin, Gos ek ka mong kumna ei, andan topu enim ngumba. Ei yi mił, pe enim kuni mendpił mił nungii; ba enim kaplı enanim mon. Ba enim yi mił, am to nok ei, minj nok molk pungii. ¹³ Yi mił, wumb nii endi am to nok numba wumb ei, eim dinga pinerang kin, kangil kembis mił, piram mołum. Nga wumb ei, Gos nge oł kun ka oł ei, piik kun enanmin mon. ¹⁴ Ba kuni mendpił nołmun wumb ei, en enim tonu wangin kin, wumb dinga mołmun. Nga wumb dinga ei, kaplı oł kis min, ka sałim oł ei, kenmin ni piik enjing. Nimbił erang en enim oł kun ka ełe, minj molk pułmun.

6

Sinim Kraıs Kin Pii Gii Ei, Ambil Gii Nipin Mułmun

¹⁻² Yi mił pe, sinim Kraıs nge ek ka kumna nge kengip ek kembis kembis ei, piram mula-rpin nga ek ka dinga pułe ei, piipin kin, er mułmun. Mułamin kin, wumb dinga mił tonu opun mułmun. Sinim ngii tumunj mił kunum kunum pulanmin mon. Pułe ei yi mił, sinim kumna ek ka kembis kembis ei, noman tuk ełe ak topun piimin ni, ek ka ei, sinim buł ngopun kin, oł kis enjpin oł ei, noman konj ka pinałim mił ełe piram mulermin mon. Nga ek ka kembis kembis kumna ei Gos kin pii gii nimin ni; ek ka ei,

kengip ek kanim kanim noł was ni wumb peng noł pendik ngok enmin oł ei ni; nga angıl tonu peng ełe ambilk Gos Gui Ka simin ni prei erngii ei ni; nga enim wumb kolk kin; nga konj tonu ok angk mołmun ei ni; nga kos owundu piipi kumep kis kunum kunum singii nge ek ei mendpił piik kin, mulerngii mon. ³ Sinim oł yi minj er mułmun ei, Gos eim sinim nge andłam ei aki topu nim kin, kaplı oł yi ermin. ⁴ Yi mił, wumb en enim nge noman tuk aki tok kin, Gos kin orung ongii ei, kaplı enanim. Wumb ombu en enim Gos ek ka keimi ei, piinjing wumb ei, en enim Gos noman ka epi ei, tonu epin konu ełe salim ei sinjing. Sik kin, nga en enim Gos nge Gui Ka epi ka wii ei, mok to sinjing ku. ⁵ Nga enim Gos ek ka ei piinjing kin, ei ka wii ni piingii. Nga Gos nge mei ka wii ełe, noman dinga ei, tonu omba mił ni piinjing ei, ka wii ku ni piingii. ⁶ Ba wumb en enim Gos kin buł ngok kin, en enim oł kis enjing ei, kaimb si piik kin, buł ngok, si kindnanmin. Nimbil erang wumb kopur en enim, Gos eim kingam ei, ond peri ełe birim bup mił, nga to kundnjung. Nga eim wumb mulnjung konu ełe wumb ei, kumb ełe nga ambil gii nik erangin kin, singambil sipi piim. ⁷ Ei yi mił peng kin, mei konu kembis endi sim ei, konu kumb pei topu, mani om. Opu kin, mei er ka erpi tonu wang kin, kuni mong ka topu kin tonu opu mułmba. Mułang kin, aka pin kuni ei, wumb telnjing wumb ei, paki tang kin, Gos eim erang kin, aka pin ka wii mił tonu omba. ⁸ Ba aka pin ei, kan gal kanim kanim ei tonu wang kin, kaplı ei mei er kis enim. Erpi kin, Gos nge ningıl ełe mandi topu, kis erpi kin, ekii se mendpił

dup mił nopusu poru nimba. Mei poru nipi kin, yi mił ku, wumb oł kis ełmin wumb ei, poru nimba ku. Ba wumb oł kun ka ełmin wumb ei, Gos kin epi ka wii singii. ⁹ Ba pe sin ek embin endi enim kin yi ninjpin kin, na nge wumb puł ombu enim, Gos ek ka ei, enim buł ngok, si kindnerngii mon; ba sin keimi piinmin ei, epi ka wii oł ei nge, Gos enim sipi orung simba. ¹⁰ Yi mił, Gos eim oł kun ka ełim nge pułwu mołpu kin, en enim kongun ok enjing oł ei, Gos eim ouru ninermba mon. Nga enim noman ngonmun oł ei nge, andan tok, eim kin ngunjung kin, enim engnjing noł, Gos kin pii gii ninmin wumb ei, paki tok kin, nga yi ku erik mołmun. ¹¹ Pe sinim noman owundu endi to piimin ei, enim endeim endeim ni, noman dinga kindik ei, minj pepi pang kin, kunum poru nimba kunum ei, poru nimba. Pe enim Gos nge ka wii endi kenmin ni, piinmin kui erik mołmun ei, keimi tonu omba ei kenmin. ¹² Yi mił enim kongun enarik kin, ten kulerngii mon. Ba enim wumb pii gii nik kin, ten kularik enmin oł ei, yi mił enim ekii sik erngii. Erik kin, Gos ok ek nipi ngumbii nirim mił epi ei, kunum olt kui er molk pangin kin, ngang singii. Nga enim yi ku, wumb ombu ełmin mił erngii.

Gos Eim Keimi Piipi Kin, Ek Keimi Dinga Ełe Nge Pii Gii Nimin

¹³ Kumb ok, Gos ek keimi dinga nipi, Eiparam ngurum ek ei, oł nipe oł endi ermbii ni piirim oł ei, nga Gos eim kin nirim. Kunum ełe wumb endi eim owundu mołpu kin, Gos kamb mani kindneririm mon. Kindnarpin kin, nga eim ek

keimi dinga ni pendrim ei, eim nge embe ele piipi kin, nirim. Nirim ele nge, dinga ngo lum. ¹⁴ Ngang kin Gos eim Eiparam kin ek yi nirim, “Na ek keimi dinga nim kin ni pendinj ei, na ek ka wii endi nip ngamb kin, nim nge kupanim no lum wumb tilap ei, pei tonu ok mulngii,” pa nim. ¹⁵ Nga wu Eiparam eim kunum olt ten kularpi kin, kui er mo lu kin, Gos eim kin ek keimi dinga ni pendrim mi l, epi ngumbii ninim epi ei, ngang sirim. ¹⁶ Pe wu endi, eim ek keimi mendpi l dinga tonu kindpi endi ermbii nilim ei, eim wumb endi, eim embe tonu pulum wu owundu ei kin ek dinga oui piipi nilim. Pe ek keimi mendpi l nilmin ek dinga ei, en enim wumb kin ek orung orung mi l nilmin ek ei, pandi tok poru ningii. ¹⁷ Yi mi l erang, kumb ok Gos eim noman el ol endi ermbii nilim ol ei, eim nipi peni ele kindpi kin, wumb nii endi ek keimi dinga nipi kin, nipe epi endi simba nilim ol ei, si kindnalim mon mendpi l. Yi mi l peng, eim ek keimi dinga ni nga eim nge embe ni pendim ek ei, epi ka ei kin, pep ende kindim. ¹⁸ Yi mi l, pe epi kei dinga salim epi ei, to eipi eipi kindpi kin, enermba mon. Gos eim ek keimi dinga mendpi l nipi, tonu kindpi kin, nga eim ek kend topu enermba, mon mendpi l! Ol ei, sinim wumb noman tuk ele, er dinga kindang kin, sinim sikir pupun kin, Gos mo lum konu ele mandi pupun mulmun. Yi mi l erang, sinim nge noman tuk ele, Gos nirim mi l epi ka wii ei, ambil gii nipin kin, kui er mulmun. ¹⁹ Pe Gos ngumbii nirim epi ka wii ei, yi mi l no lum sip si pendngii erik kin, epi wurup nipi, kan kin ambil gii nilmin epi ei mi l, Gos ngumbii nirim epi ka wii ei, sinim noman tuk

ele, yi miŕ ambiŕ gii nipi, dinga ngumba. Ngopu kin sinim kui er moŕmun epi ei, nga ambiŕ gii niŕim wu owundu ei yi miŕ eim pupu kin, Gos nge men toŕmun ngii owundu nge, palting ka wii mendpiŕ ei nge, alap owundu tukrung pandi to sim konu ele pum. ²⁰ Pupu kin, palting ka wii ei, Jiisas kumb se, men ngii ele tuk pupu kin, andŕam aki topu seng kin, sinim kin paki tumba nge pum. Pupu kin, nga yi ku, eim kuŕmaŕ kaŕiŕim wu owundu Melkisirek kuŕmaŕ kaŕiŕim nge tilap ende miŕ, eim kunum kunum tonu opu muŕum.

7

Gos Nge Kuŕmaŕ Kaŕiŕim Wu Owundu Melkisirek

¹ Yi miŕ ku, wu ei Melkisirek eim Seilim konu ele wumb ombu nge wu king moŕpu kin, nga Gos nge kuŕmaŕ kaŕiŕim wu owundu ei, eim Gos Owundu eim am ei tonu moŕpu kin, Gos nge kongun elim. Nga wu Eiparam eim, kumb ok opu erpi kin, king wumb to kondpu kin, eim ngii konu orung pum. Pang kin, wu Melkisirek eim andŕam ele, Eiparam kanpi kin, nga noman epi ka wii ei ngurum. ² Ngopu kin, Eiparam eim opu erpi epi orung sim epi pei engki saŕiŕim ele ei, endeim sipi kin, Melkisirek ngurum. Pe nga wu ei, Melkisirek ei, eim embe puŕe yi miŕ niŕmin, “Wu king kun ka wii moŕuŕum wu” pa niŕmin. Pe nga eim Seilim konu ele nge wumb king multum ku. Nga eim embe puŕ nga endi yi miŕ paŕim ku. “Wu king noman emin ngoŕum wu,” pa niŕmin. ³ Pe Melkisirek nge mam arim taŕ ei nge, endi molaŕmbiŕ mon. Nga eim nge kupam noŕ

ei nin, am kangil kembis kunum molk endik ei, endi mulerik mon ku. Nga kulk kunum ei, endi mulerik mon ku. Ba eim Gos nge kingam mił, eim Gos nge kułmał kałiłim wu kunum kunum mołulum. ⁴ Pe enim keningii ni, eim wu owundu mołum mił, ei keningii. Nimbil erang Eiparam sinim nge kupenjpın owundu ei, epi nipe epi engki sim epi ei, endeim Melkisirek ngopu poru nim. ⁵ Nga Liiwai nge kingam noł ei, wumb kopur en enim kułmał kałiłmin kongun ei, lo ek ełe yi nik ngołmun ei, en enim wumb tiłap ei, epi engki sałiłim epi ei, endeim Esrel wumb kin ei siłmin. Nga Esrel wumb ei, en enim wumb mei tiłap ende wumb ei, en enim epi yi ku siłmin. Nga en enim Eiparam nge kingam noł mołmun. Ba Liiwai nge wumb ei, Esrel wumb kin engki epi sałiłim ni epi endeim ni yi ku siłmin. ⁶ Ba wu ei Melkisirek wu owundu mołpu kin eim Liiwai nge tiłap ende mił mon; ba epi engki sałiłim eim epi endeim sipi kin, Eiparam wu owundu yi ku epi ka wii ngum ei, Gos ek keimi dinga nipi ngumbii nirim mił, ngang sim. ⁷ Yi mił sinim piınmin, wumb endi eim epi ka wii ngołum ei, wumb molk tonu owundu pułmun. Nga wumb endi eim epi ka wii siłim wu ei, mołpu kin, mani mił pułum. ⁸ Ya ełe nge, Gos kin kułmał kałiłmin owundu kunum kunum konj mołalmin wumb ei, epi endeim siłmin. Ba nga wu epi endi, Melkisirek Gos nge ek ka mon poł pendnjing ei, eim kin yi ninim. Eim wu konj kunum kunum mołulum wu nga ei epi endeim siłim ku. ⁹ Nga Eiparam eim epi engki sałiłim epi ei, Melkisirek kin, kumep endeim ni ngołum. Nga sinim yi mił nimin; Liiwai nge wumb ei, Eiparam

kingam noł kin epi engki sałim epi ei, endeim siłmin ei, Eiparam kin kumep endeim ngo pendik kin, epi ei siłmin ku. ¹⁰ Nimbił erang, pe Liiwai eim mengnerik kunum ełe, oł yi mił erik. Ba eim ek nirim ei, eim kupam noł, Eiparam nge ngenj ełe, tukrung mił multum kunum ei, ek nirim ei, Eiparam eim Melkisirek kin, andlam ełe kan sikił kunum ei, ek ei nikił. Yi mił nikił, wu Liiwai eim epi engki sałim ei, endeim epi sipi kin, wu Melkisirek yi mił ngurum ku.

Jiisas Melkisirek Mił Mołum

¹¹ Kumb ok, Liiwai nge tiłap ei, Gos nge kułmał kałim wumb molk kunum ełe, lo ek nipi kin, Esrel wumb ngurum; ba wumb ombu oł kun ka oł ei, enałmin mon. Pe Liiwai nge tiłap wumb ei, Gos kułmał kałim wumb molk kin, kongun erangin kin, ka wii mołpu nim kin, kapli nga wumb eipi endi opu kin, Gos nge kułmał kałim wu owundu endi mulermba mon. Ba nga wumb nii endi, Gos nge wu owundu mułum ei, Melkisirek eim mułangli nim mił, ei mołum; ba Liiwai nge tiłap ei Eron nge tiłap mił mon. ¹² Yi mił nga, Gos nge kułmał kałim wu owundu ei, to eipi eipi kindpi nim kin, kapli kułmał kałim wu owundu nge, eipi endi tonu omba. Opu kin, kapli nga lo ek ei, to eipi eipi kindpi kin, kongun ei, tep ermba ku. ¹³ Yi mił, sinim nge Owundu Jiisas epi ombu nge, ek ninim ei, eim wumb tiłap eipi endi nge mołmun. Molk kin, wumb tiłap ei kin, Gos nge kułmał kałim wu owundu nge kongun tonu ok kin, endi mulałmin mon. ¹⁴ Yi mił, pe wumb pei piinmin ei, sinim nge Owundu ei, Jura nge wumb tiłap ełe tonu om.

Wang kin, Moses eim wumb tilap ei kin, Gos nge kulmał kalilmin wumb mułngii, pa ninerim. Ba Jiisas kulmał kalilim wu owundu lo ek konj endi ei tep er mołum.

Nga Gos Nge Kulmał Kalilim Wu Owundu End Eipi Ei, Melkisirek Mił Mołum

¹⁵ Yi mił, sinim kun keimi piinmin ei, wu endi eipi tonu opu kin, Melkisirek kulmał kalilim wu owundu ei, mił mołum. ¹⁶ Mołum wu ei, tilap min miyem ende wu ei, to tonu kindik kin, kulmał kalilim wu owundu ni tonu kindik kin, lo ek nirim mił mundnenjing mon. Ba eim nge noman dinga ei, konj kunum kunum mołulum ełe nge erpi kindang kin, kulmał kalilmin wu mił mułum. ¹⁷ Yi mił, Gos nge ek ka mon poł pendnjing ei, eim kin ek yi ninim,

“Nim Gos nge kulmał kalilim owundu kunum kunum mołun ei, Gos nge kulmał kalilim wu owundu Melkisirek multum mił, ekii sikin mołun.”

¹⁸ Nga sinim piinmin ei, lo ek ok nge ei, orung kind si kindim. Nimbił erang ei dinga pinałim nin, nga sinim paki tunalim, mon ku. ¹⁹ Yi mił, Moses nge lo ek ei epi endi kaplı er kun mendpił enermba mon. Pe nga Gos eim andlam konj endi ei, sinim kui er mułamin kin, sinim kin tuk tu wunum. Tu wupu kin, andlam ei, lo ek ei to mani kindim. Kindang ełe nge, sinim kaplı Gos kin mandi opun mułmun.

²⁰ Nga Gos eim Jiisas kulmał kalilim wu owundu nipi kin, to tonu kindpi mundum ei, wii mił to tonu kindpi, mundnerim mon. Eim ek keimi ni tonu kind pendpi kin, to tonu kindpi mundum.

Mundang kin, kułmał kałiłmin wumb ok nge ei, ei yi mił mon. ²¹ Ba Jiisas eim, Gos nge kułmał kałiłim wu owundu tonu opu, yi mił mułang kin, Gos eim ek keimi nipi kin, er kindpi mundum. Nga Gos Jiisas kin, ek yi nim,

“Owundu ek keimi ka ni, tonu kind er pendim.

Eim nga eim noman ełe, nga ak topu kin, endi eipi mił, endi pinermba mon. ‘Nim Gos nge kułmał kałiłim owundu kunum kunum mołun.’ ”

²² Yi mił, sinim keimi ni piimin ei, Gos nge ek dinga konj ni pendrim mił ei, Jiisas kin nirim. Nirim ek ei, keimi mendpił ka wii mendpił palim. Pepi kin, Gos Eiparam kin nirim ek dinga ok nge ei, to mani kindnim.

²³ Nga kumb ok, kułmał kałiłmin wumb endeim endeim ni tonu ok, kolk nga eipi tonu ok, yi erik pei mulnjung; ba en enim kunum kunum kongun kaplı enanmin. Nimbił erang en enim kołulum. Kolk kin, nga kunum kunum konj molałmin. ²⁴ Ba pe Jiisas eim kunum kunum mołum. Nga Gos nge kułmał kałiłim owundu nge kongun ei nge sipi kin, wumb eipi endi kin, ngunermba mon; ba eim endeim kunum kunum erpi mołulum. ²⁵ Yi mił nga, eim oł yi mił kaplı ermba. Erpi pe nin, nga kunum kunum, wumb nii endi ei, eim kin ok Gos kin mandi ongii wumb ei, sipi orung simba. Nimbił erang, Jiisas eim kunum kunum mołpu kin, Gos kin prei erpi kin, wumb ongii wumb ei, paki topu mołulum.

²⁶ Yi mił, pe Jiisas eim Gos nge kułmał kałiłim owundu mołpu kin, sinim kin epi endi simin ni piimba ei, paki tołum. Nimbił erang Jiisas eim

wu kun ka wii mendpił mołpu kin, nga eim oł kis endi ei, eim kin pinalim mon. Jiisas eim wu kun ka mendpił mołum. Mołpu kin eim oł kis endi enarpi kin, Gos eim wumb oł kis erik mołmun wumb ei kin, to eipi kindpi mandi molalim mon. Gos eim epin konu ełe, to tonu mendpił kindang mołum. ²⁷ Kumb ok, kułmał kałiłmin wu owundu ei, kunum endeim endeim ni kułmał kałiłmin. Kumb se, kułmał kałiłmin wumb en enim oł kis ełmin ei kin, kalk ngołmun. Nga wumb pei nge, oł kis enjing mił kulk oł kis ei, si kindngii nge, erik ngołmun. Ba Jiisas ei, oł yi nge enerim mon. Eim kułmał kunum endeim mendpił, wumb oł kis enjing ei nge mendpił, kałpi ngum. Ngum ei, Gos kin ei eim mendpił, noman konj kałpi kin, Gos kin ngum. ²⁸ Moses nge lo ek ei wumb nii endi Gos nge kułmał kałiłmin owundu wumb mił mułangin ei, dinga pinaliłim wumb ei to tonu kindrim. Ba Gos nge ek ka keimi ni pendrim ei, lo ek ekii sipi kin, tonu opu kin, nga Gos nge kingam eim to tonu kindpi mundang kin, eim kapłi mendpił, kun ka mendpił tonu wang kin, kunum kunum mołulum.

8

Jiisas Sinim Nge Kułmał Kałiłim Owundu Mołum

¹ Pe kapłi kumna ek pułe sinim ninmin ei yi mił; sinim nge Gos kin kułmał kałiłim owundu na ninj mił, owundu yi mił mołum. Mołpu kin, pe Jiisas eim Gos Owundu king nge peł kumb ełe nge, angil tunding nge dinga ełe, tonu epin konu ełe mołum. ² Pe Jiisas eim Gos nge kułmał kałiłim Owundu mołpu mił, palting konu ka wii ełe mołpu kin, kongun er mołum. Er mołpu kin,

kongun ei Gos men tołmun ngii keimi epin konu ełe sipi tonu kindim. Kindpi kin, ei wumb endi kaplı angıl ełe kongun ei, si tonu kind enenjing mon. Ba Owundu ei, eim mendpił men ngii ei erpi kin, tonu kindang engim.

³ Yi mił erang, Gos nge kułmał kałiłim Owundu mei konu ełe, si tonu kindpi mundum kin, wumb pei en enim ka wii epi ni, nga kung ni, epi kułmał kalk Gos ngołmun. Ei yi mił ku, sinim nge Gos kułmał kałiłim owundu ei, eim epi endi sipi kin, kułmał kałpi, Gos kin ngumba ku. ⁴ Pe Jiisas eim ya mani mei konu ełe, mułmbii niłang kin, eim Gos nge kułmał kałiłim owundu mulełang. Nimbil erang wumb en enim Gos nge kułmał kałiłmin wumb en enim nga mułangin kin, epi ka wii ei, Jura wumb lo ek ełe nirim mił, yi ełmin. ⁵ Pe wumb en enim Gos nge kułmał kałiłmin wumb ei, en enim ei tonu epin konu ełe, men ngii kun ka ełe min men mon ełe nge, piik kin ełmin. Ei yi mił, Moses eim oł ende mił ełim kunum ełe, eim alap ngii tonu kindpi kin, tekmba eririm. Eririm kunum ełe, Gos Moses kin ek ni ngopu yi nirim, “Pe nim epi kanim kanim pei enjii ei, nim pii kun erkin enjii ei, yi mił epi pei na nim tonu komung ełe mułun konu ełe, na mon endi andan tunj ni, yi mił enjii.”

⁶ Ba akip Krais Gos nge kułmał kałiłim Owundu nge kongun mundum ei, am tonu pupu mołpu kin, ok nge wumb eipi Gos nge kułmał kałiłmin wumb mołmun ei ngonum. Nimbil erang Jiisas eim wumb kin Gos kin mołmun konu ełe, tuk mii memb ełe mołpu kin, Gos ek dinga nipi kin, pendrim ei, kun erpi kin, ei am ka wii mendpił

mołum ei, lo ek ok nge, to mani kindim. Nimbił erang Gos eim ek ni pendrim mił, ekii se tonu omba epi ka wii mendpił erpi kin, oł nge lo ek ei to mani kindim.

⁷ Yi mił, pe kumb se ek dinga ni pendrim mił wumb pendnjing kun mendpił piłang kin, nga ekii se ek dinga ni pendrim mił, konj endi ei enenelang. ⁸ Ba Gos eim nge wumb oł kun pinerim mił, oł kis enjing ei kanpi kin, eim kunum ełe ek yi nim,

“Nga ekii se kunum endi tonu omba ei, na Esrel wumb tiłap ni, Jura wumb tiłap ouni kin, ek ni pendip kin, ek konj endi nip ngumbii,” ni Owundu yi nim. ⁹ “Ba na ek konj ni pendip kin, ek ei, en enim nge kupenjing noł kin, na ek dinga ni pendir ei, yi mił mon. Pe kunum endi, na nam en enim Eisip wumb nge mei konu ełe angil ełe, si tor sip kin, sipir. Nga wumb ei, en enim na ek dinga ni pendir ei, ekii sik piik enenjing mon. Yi mił, pe wumb ei, en enim oł yi mił enerangin kin, na en enim kin buł ngur,” pa ni, Owundu eim ek yi ninim. ¹⁰ Nga Owundu ek nga yi ninim, “Akip kunum ei poru neng kin, kaplı nam ek dinga ei, Esrel wumb kin nip ngumbii ei, ek konj dinga yi mił. ‘Nam nge lo ek konj ei, en enim kin noman ełe kindmbii. Nga nam lo ek konj ei, en enim noman tuk ełe, mon poł pendmbii ku. Pe nga, na en enim nge Gos mułmbii. Nga wumb ei, en enim nam nge wumb mułngii.’ ¹¹ Nga wumb endeim endeim ei nge, en enim wumb ende paki

tok ek emb tok ngunerngii mon. Nga en enim mei ele, angnim noŀ wumb ende, ek ni ngunerngii mon. Enim Owundu nge piingii! Nimbiŀ erang wu endi enim nipi ngunerim; ba enim na kin piingii. Piik kin, kangil kembis nin, wumb dinga mendpiŀ ouni, na kin minj piingii. ¹² Yi miŀ, na wumb en enim pund mong enjing ei, na kaimb kuŀup kin kil ngumbii. Nga na en enim oŀ kis enjing ei, na si kindip kin, nga noman to piinermbii mon!” Owundu yi nim.

¹³ Pe Gos ek dinga ni pendrim miŀ, ek konj ei nge, Gos ek dinga kumna ei erang kin, ok nge miŀ tonu om. Pe epi nipe epi endi ok nge pim ei, tukui aninga kopur pepi pupu kin, poru nimba. Nga yi ku kumna dinga ek ok nge miŀ tonu om ei, poru nimba ku.

9

Ya Mani Mei Ele Nin, Tonu Epin Konu Ele Nin, Men Tolmun Oŀ

¹ Pe kumb se ek dinga ni pendrim miŀ nge, men toŀmun oŀ dinga ei nge, ni ngurum nin nga Gos men toŀmun ngii ei, ya mani mei ele saŀim ku. ² Yi miŀ nga alap ngii endi angŀilim. Angpi, alap ngii ei andaring konu ele palting kun ka niŀmin ei saŀim. Sepi kin, palting tuk ei, dup alam nin peŀ endi nin, bres ei, Gos kin ngoŀmun ei nge, peŀ ele saŀim. ³ Nga ernding tuk ele, alap nga endi saŀim. Palting ei, am konu ka wii mendpiŀ niŀmin ei saŀim. ⁴ Seng kin, palting tuk konu ele kuŀmaŀ nge kumo ei, eskil mur ka toŀum epi ei, ku gol sik eŀmin. Nga tuk

ond pous ele nge, Gos nge ek dinga ni pendrim ele, ku gol pei torung ele, kum to pandi tum. Nga ond pous tukrung ele, ming endi ku gol elmin ei, tukrung ele kuni kembis 'mana' nilmin, kuni ei nin, Eron nge dolu endi ei, mun mił ołulum ei nin, kom ku tał kun mendpił sałim ei, Gos nge mon lo ek Moses ngurum ei ni, pol pendrim nge sałim. ⁵ Nga tondrung ond pous peł ele, enjel mił tał moke ka wii ngokuł Gos mołum konu ele mił, ni piikił pandi tonmbuł. Tokuł kin, enjel mił nge kong mandring ele, oł kis enjing ei nge miyem ei, kil ngopu si kindmba mił, konu ele sałim. Ba pe oł epi ombu ei kin, puł pei ni tor kindip kin, mon pulermbii mon!

⁶ Pe epi ombu pei poru neng kin, Jura wumb kułmał kałiłim wumb en enim alap ngii ele, palt-ing andaring ele nirik puk kin, nga anda ok erik kin, en enim nge kongun erik kin, Gos kin men tok elmin. ⁷ Ba kung ngii endeim ni kunum ele, men tołmun ngii kułmał kałiłmin owundu ei, eim endeim mendpił, alap ngii palt-ing ka wii mendpił am ei, eim nirikring pułum; ba eim tuk ele wii punałim mon. Nga eim kung miyem ei, Gos kin kułmał kałpi ngolum. Ngopu kin, eim oł kis elim ni, nga wumb oł kis pii kun enarik elmin ei, kil ngopu si kindmba nge men tołum. ⁸ Ele nge Gos nge Gui Ka ei, sinim men tołmun ngii pułe ele andan topu ngonum. Ngang kin, sinim wumb pei piinmin ei, alap ngii palt-ing kumb ele kongun pıram pałim kaplı sinim piinmin ei, men tołmun ngii palt-ing kun ka mendpił ei, ondu ei aki tunerim mon. ⁹ Nga men tołmun alap ngii ei, akip nge min men kunum ele mił, sinim andan

topu ngonum. Ngopu kin men tołmun alap ngii kułmał kałiłmin wumb kung nin, epi ka wii ei, dup kalk kin, Gos oł kis si kindmba nik ngonmun. Ba oł ombu pei men tołmun wumb nge noman tuk ełe, oł kun ka mił erpi kin, paki topu ei, kaplı enermba, mon mendpił! ¹⁰ Ba oł ok nge kułmał kałiłmin oł ei, lo ek ei epi nipe epi endi nołmun kuni min, noł nungii min, nga wumb ngenj noł was kanim kanim erngii min, oł eipi kopur enerngii nge niłmin oł ei, ngenj torung minj ełe nge, lo ek niłmin. Oł ei nge erik mułangin kin, ekii se Gos Kraiss kułmał kałiłim Owundu to tonu kindpi mundang kin, oł kun ka wii oł mił erpi kin, to tonu kindim.

Kraiss Eim Nge Miyem Kułmał Kelim

¹¹ Ba kunum ełe, wu Kraiss ei eim kułmał kałiłim owundu mołpu kin, oł ka wii epi ei, Gos eim ek keimi dinga ni pendim mił, tonu om. Wang kin, Kraiss eim alap men ngii mił konj endi, tuk pum men ngii ei, Gos kin pungii nge ngii ei, ka wii mendpił. Ok nge alap men ngii ei, mił mon. Nga men ngii konj ei, wumb angıł ełe enenjing mon. Nga ya mani mei ełe nge epi mon ku. Ba Jiissas men ngii ei, Gos mołum konu ełe sałim.

¹² Pe nga Kraiss eim men ngii nge palting kun ka mendpił ełe mił tuk pum; ba eim kung meme nin, kung kou wał nge miyem ełe, tuk men ngii ełe sipi punerim mon. Ba eim kołpu kin, eim nge miyem mendpił mił, kułmał kałiłim ełe nge, kunum endeim mendpił, men ngii ełe sipi kin tuk pum. Pupu kin, sinim Gos kin sipi orung sim ełe nge, sinim kunum kunum konj mołmun. ¹³ Yi mił peng kin, kung meme nin, nga kung kou pełe

miyem ei kin, kung kou wał ei, dup kalk, dup sik kin, Gos ngangin kin, wumb oł kis enjing ei, kil ngo si kindmba mił nik enjing. ¹⁴ Ba Kraiss eim miyem dinga ei, oł yi nge ei, to mani kindim. Kindpi kin, eim oł kun pinalim oł ei nge, eim endi pinerim kin, Kraiss eim dinga Gos Gui Ka kunum kunum mołum ei, eim kin sipi kin, Gos kin kułmał kałpi kin, noman konj ngum. Ngopu kin yi mił, Kraiss eim miyem dinga sinim ngenj torung ele kil ngonerim mon; ba eim miyem ei, sinim noman tuk gui ele epi konj epi pinalim ei, kil ngopu si kindim. Yi mił erang, Gos kunum kunum konj mołulum Gos ei, eim sinim dinga ngang kin, eim nge kongun er mułmun.

¹⁵ Yi mił erang, Kraiss eim Gos wumb kin tuk mii memb ele, paki tołum nge pułwu mołum. Mołpu kin, eim ek konj keimi dinga er pendim ek ei nipi kin, er dinga kindim. Kind erpi kin, eim kołpu, enim Gos kin sipi orung sim. Sipi kin, wumb enim oł kis oł ok nge ei, ek ni pendrim mił er mulnjpun ei, si kindpi kunum ele, wumb pei Gos ni pendrim mił wumb ei, Gos ekii sik onjung. Wangin kin, wumb ei Gos noman konj ngumbii nirim mił, ei ngang sik kin, kunum kunum ka mułngii.

¹⁶ Pe wu endi eim ekii se kułmbii ni piipi kin, eim ek dinga nipi kin, kingam nii endi, na nge epi pei simba ni piipi kin, eim embe endi poł pendilim mił, ek dinga keimi ni pendrim mił kingam ei silim. Nga eim arim ek ni pendrim mił, wumb pei piyangin kin, eim arim kułang kin, kapli eim arim nge epi eim ei, kingam pei simba. ¹⁷ Nimbil erang wu endi ek ni mon poł pendrim mił, wu ei kułum kin, ek mon ei, mong keimi pimba. Ba wu

ei ek ni mon poł pendrim mił wu ei, konj mułum kin, eim ek dinga ni pendrim ek mon dinga ei, wii mił pepi kin, kingam paki tunermba mon. ¹⁸ Ei yi mił ku, oknge ek dinga ni pendrim mił, kung endi konj piram peng kin, kapli ek dinga ei wii mił pim; ba wumb en enim ka endi tok kin, miyem sik, bein tok kin, kumb se ek ni pendilmin mił ek mon ei, er dinga kindmin nik elmin. ¹⁹ Pe nga kunum ele, Moses eim Jura nge lo ek ei, pei ni tor kindpi kin, wumb ngang kin, kapli eim kung meme nin, kung kou wał to kondpu kin, miyem ei sipi kin, noł se ende kindpi kin, nga eim ond kirang kanim endi mił sipi kin, nga kan kundii mił epi endi sipi kin, miyem nin epi lo ek mon ele ni tonu wumb pei ngenj ele aninga aninga bein topu kindim. ²⁰ Kindpi kin, pe Moses eim ek yi nim, “Pe miyem ei, enim nge ek dinga keimi konj Gos ngurum ek ei, dinga kindang kin, ekii sik erngii.” ²¹ Nga oł yi mił eim erim ku, Moses eim kung miyem ei sipi kin, tonu alap men ngii ele nin, nga ming nin epi sim konu ele, pei miyem kindpi kin, men tok elmin oł ei nge aninga aninga bein to tonu kindim. ²² Pe keimi Jura nge lo ek ele, epi aninga pei mił kopur kanim pei ei, kung miyem bein topu kin, kun ka mił simba enim. Ba nga wumb epi endi kung mił to kondpu kin, miyem ei mani onenelang kin, kapli Gos eim wumb oł kis elmin oł ei, kil ngopu si kindnenelang mon.

Krais Ei Eim Kułmał Kalpi Ngołum

²³ Keimi, yi mił erang wumb kułmał kalilmin oł ei, epi kanim kanim pei epin konu ele min men mon mił keimi epi ei, kil ngo si kindmin ni

enjing. Ba epin konu ele kulmaŋ kalilmin keimi epi pei ei, oŋ kun ka mendpiŋ moŋum. Muŋang kin, epin konu epi ombu ei, mei ele epi ombu, to mani kindpi kin, kulmaŋ kalilmin oŋ kun ka Jiisas ei, kapli epin konu ele epi pei, kil ngopu er kun erpi sim. ²⁴ Yi miŋ, Kraiŋ eim men ngii ele, wumb angil ele takinmin men ngii min men miŋ ei, eim tuk punerim mon. Ba eim epin konu ele min men keimi ei, tuk pum. Pupu kin, pe eim Arim Gos moŋum konu ele, angil tunding orung dinga ele moŋpu kin, sinim paki topu er moŋum. ²⁵ Jura men ngii kulmaŋ kalilmin owundu ei, eim men ngii ele palting kun ka ele kung ngii endeim endeim ni tuk puŋmun. Pangin kin, eim kung miyem sik kin, Gos ngumun nik eŋmin. Ba Kraiŋ eim oŋ yi miŋ, kunum kunum enaliŋ mon; ba Kraiŋ ei eim kunum endeim mendpiŋ kalpi erim. ²⁶ Yi miŋ, Kraiŋ eim nga kunum kunum ei, eim ngenj kumbii sipi kuŋuŋang kin, kunum ele Gos muŋ mei puŋgun mondpu kin, eririm kunum ei opu kin, pe tonu onum kunum ele eŋang. Ba ei mon; poru nimba kunum ei, mandi enim. Kraiŋ eim ya mani mei ele, kunum endeim mendpiŋ tonu om. Opu kin, Kraiŋ ei eim kulmaŋ kalpi, Gos ngopu kin, sinim nge oŋ kis pei ei, eim kil ngopu si kindim. ²⁷ Ei yi miŋ ku, Gos erang kin wumb pei kunum endeim mendpiŋ kuŋgii. Kolk kin, ekii se Gos kin kos owundu piingii nge kunum ele, tonu omba. ²⁸ Yi miŋ ku, Kraiŋ ei eim kulmaŋ kalpi kunum endeim erpi kin, wumb pei oŋ kis enjing ei, kil ngopu si kindim. Si kindpi kin, eim orung omba kunum ele, wumb oŋ kis enjing eŋ, nga oŋ endi enermba, mon. Ba wumb nii endi, eim omba

ni, dinga kui erik ka piik muŋgii wumb ei, eim sipi orung simba.

10

Kumb Ok Kułmał Kałĩmin Oł Ei, Wumb Oł Kis Ełmin Ei, Kapłi Kil Ngo Si Kindnermba

¹ Yi mił, Jura wumb lo ek ei, min men mon mił epi ka endi ei, ekii se tonu omba mił ei kaniłmin. Ba min men mon ei, kun mił mularpi kin, epi keimi mił mon. Jura lo ek ełe yi mił erpi kin, wumb en enim kung ngii endeim endeim ni ełe, kułmał ende mił kełngii nge ełmin. Yi mił lo ek ei, wumb nii endi eim Gos kin mandi omba wu ei, eim er kun ka ermba ei, kapłi enerim mon.

² Nimbił erang pe Jura lo ek ei, wumb er kun ka ełang kin, nga en enim kułmał nga kil enełangin mon. Nga wumb men ngii ełe ołangin kin, kułmał ende mił kalk kun ka mułulałangin kin, nga en enim oł kis endi noman tuk ełe, noman embin to piinenełangin ku. ³ Ba wumb en enim kung ngii endeim endeim ni, kułmał kalk ngok enjing ei, en enim oł kis enjing ei, kunum kunum noman to piik kin, nga noman to piingii ku. ⁴ Yi mił, nga kung meme nin, kung kou pełe to konduk kin, miyem ei, wumb oł kis enjing ei, kil ngopu, si kindmba ni enjing ei, kapłi enermba mon. ⁵ Ei yi mił, Kraıs eim ya mani mei ełe omba kunum ełe eim Gos kin yi nim.

“Wumb nge kung mendpił nin, kułmał kalk ełmin epi ka wii ei, nim ngonmun ei, nim Gos noman enanim niłin. Ba nim oł konj endi eran kin, na nge ngenj ei, er kun eran kin, na ya mani mei ełe mułmbii. ⁶ Nga

wumb kung tok kulmał kalk ngok kin, nga dup kalk epi ka wii en enim oł kis ei, si kindmba nik enmin oł ei nge mendpił, nim Gos nim noman enałim mon. ⁷ Pe nga na nim kinganim ek yi nind ei, ‘Na ya op ninim noman ełe, na nipe oł endi ermbii nim kin, Gos ni piin oł ei ermbii ond. Op kin, nim lo ek ei, na kin mon poł pendnjing pałim mił ei, nim noman ełe minj mendpił na ermbii.’”

⁸ Nga kumb se, Kraıs eim ek yi nim,

“Pe nim Gos wumb kung tok kin, kulmał kalk ełmin ni, nga noman ka epi wii ngok nin, nga kung nin, epi dup ełe kałiłmin epi ei nin, nga en enim nge oł kis ei, si kindmba nik enmin oł ei, nim noman enanim mon.”

Nga Jura wumb oł ei nge, Moses nge lo ek ei, ekii sik ełmin oł ei nge, nim Gos noman enanim, mon ku. ⁹ Pe nga ekii se, Jiıas Gos kin ek yi nim,

“Na ya onj ei, nim noman ełe nipe oł endi na ermbii ni piin kin, oł ei kaplı ermbii.”

Neng kin sinim piinmin ei, Gos eim wumb en enim oł ok nge erik men tok ełmin oł ei nge, si kindpi kin, nga oł konj endi men tok erngii oł endi ni pendim oł konj ei, Kraıs eim ond peri kołpu kin, eim Gos nge kulmał kałiłmin oł ei erim. ¹⁰ Nimbıl erang, Kraıs eim Gos nge noman ełe ekii sipi kin, eim ngenj ei kulmał kałiłmin mił kunum endeim mendpił, kałpi ngum. Ngang kin, ełe nge, sinim oł kis enjpin oł ei, Kraıs eim kil ngopu si kindang kin, sinim oł kun ka mendpił tonu o pun mołmun.

¹¹ Pe nga kulmał kałiłmin wumb pei kunum kunum kulmał kalk yi erik kin, kunum kunum

kułmał ei, minj kalk mołmun. Ba kułmał ei, wumb en enim nge oł kis kil ngopu, kapli si kindnermba mon. ¹² Ba kunum ełe, Krais eim kunum endeim mendpił, kołpu kin, wumb en enim oł kis enjing ei kil ngopu si kindim. Si kindpi kin, kułmał ei, kunum kunum paki topu kin, piram dinga pimba. Peng kin, Krais eim tonu pupu kin, Gos kin angil ełe tundung dinga ełe mołum. ¹³ Pe Krais eim kui erpi mułang kin, Gos eim opu orung wumb ei, eim simb ełe mandring puk mułangin kin, opu orung wumb ei, kamb mani kindmba nge Owundu Jiisas eim kui er mołum. ¹⁴ Yi mił erang, Jiisas ei eim kunum endeim mendpił, kułmał kałpi ngum. Ngum ełe nge, wumb pei oł kis elmin ei, pei kunum kunum kil ngopu si kindim. Si kindang kin, wumb pii gii ninjing wumb ei, Gos ningil ełe, wumb kun ka kunum kunum mułngii.

¹⁵ Pe nga Gos nge Gui Ka ei, eim ek ka dinga ngang kin, sinim kin ek ni tor kindpi kin, yi mił ku nipi ngonum.

¹⁶ “Kunum ei poru neng kin, kapli na enim kin ek konj dinga keimi endi ni pendinj ei, nip ngumbii,” pa ni Owundu yi ninim. “Na nam nge lo ek dinga ei, en enim kin noman tuk ełe, kind pendmbii. Pendip kin, nga na tonu en enim noman ełe, mon poł pendmbii ku,” Owundu yi nim.

¹⁷ Pe eim nga ek yi ninim,

“Na en enim oł kis enjing ei nin, lo ek to kindik enjing oł ei, na nga noman to piinermbii mon.”

¹⁸ Yi mił peng, Gos wumb oł kis enjing ei, kil ngo si kindim kin, kapli nga elmin oł eipi endi erik

kin, kułmał kalk kin, oł kis enjing ei, kil ngopu si kindmba nik kin, nga endi enerngii mon.

Sinim Gos Eim Mołum Konu Ełe Mandi Opu

¹⁹ Yi mił erang engnan noł, Jiisas eim kołpu kin, miyem bein tum ełe nge, sinim kapli Gos nge palting mołum konu kun ka wii mił ełe, pii gii dinga nipin kin, mund mong enarpin kin tuk bin. ²⁰ Pe sinim kapli, Gos nge palting kun ka wii mołum konu ełe, tuk bin andłim ei, konj kunum kunum mołulum andłam ei, Jiisas eim aki tum. Topu kin, eim oł kun ka wii konu ełe alap ei, ondu mił eim tuk mił pum. Pum alap mił ei, eim ngenj mił, kułmał kalpi Gos kin ngum. ²¹ Yi mił, pe sinim Gos nge kułmał kalilim Owundu ei, eim Gos nge tilap wumb ei tep mołum. ²² Pe sinim Gos kin mandi bin. Pupun kin, sinim noman tuk ełe, kun ka wii seng kin, nga sinim Gos kin pii gii dinga peng kin, nga sinim noman tuk gui nge oł kis ełe, Kraiss eim miyem kin kil ngopu, si kindpi kin, nga sinim ngenj ełe, noł konj ka wii ei, noł kindpi kin, kil ngopu mił si kindim. ²³ Sinim pii gii ełe, ni tor kindpin epi ka wii ei, simin ni kui er mołmun ei, dinga ambil gii nipin kin, si kindnermin mon. Nimbił erang Gos eim ermbii ni pendrim mił ei, eim keimi mendpił ermbe. ²⁴ Nga sinim enginjpın noł, endeim endeim ni nipe mił erpin kin, noman to konj kindamin kin, nga en enim wumb eipi kin noman ngonmun oł ei, ngok kin, oł kun ka erngii nipin ermin. ²⁵ Nga sinim enginjpın noł kin, kułou topun men topun enmin oł ei nge, wak tunermin. Yi mił, wumb kombur kułou tok, men tok enalmin mił, yi enerngii mon. Ba enim

enginjing noł kin endeim endeim ni, en enim noman tuk ełe, paki tok kin, er dinga erngii ei, yi mił nga pei erngii. Nimbił erang sinim piinmin ni, Kraiss kunum owundu kos piipi ermba kunum ei, mandi tonu omba enim.

²⁶ Pe yi mił, sinim Kraiss nge ek keimi pii sipin kin, nga sinim noman ełe oł kis ełe piram er end-injpin kin, kapłi kułmał eipi endi nga, kapłi sinim oł kis kil ngopu kin, si kindmba endi pinalim mon.

²⁷ Ba sinim Gos kos owundu piipi kin, tonu omba ei mund mong ermin. Nga dup konu kis ei muł erpi kin, Gos nge popuł kis kumep ei, opu orung wumb kin tonu opu nopu poru nimba. Ełe nge, sinim piipin kin, oł kis enermin mon. ²⁸ Nga ok wu endi eim Moses lo ek ekii sinerim wu ei, wumb eim kin kaimb sinerik mon. Sinerangin kin wu ei kułmba. Nimbił erang wu tał min, tekliki wu ei, oł kis eririm ei, ni tor kindinjing.

²⁹ Yi mił, pe wu endi Kraiss kin eim buł ngopu nim kin, enim wu ei kin, nipe mił ni piimin? Wu ei, eim kumep kis owundu simba ni piimin. Kraiss eim nge miyem ei, Gos ek konj keimi ni pendrim ek dinga ei erang kin, wu ei oł kun ka mił erim. Ba wu ei, eim Gos nge ek konj keimi ni pendrim ek dinga miyem ei, wii mił ni piilim. Nga wu ei, Gos nge Gui Ka noman ka ngołum ei, eim kin ek kis nipi ngum. ³⁰ Yi mił, pe sinim piinmin ni, Gos eim ek yi nim,

“Pe wumb nii endi oł kis erim wu ei kin, na nam kumep kis ngo orung kindmbii nge pułwu,”
Gos eim yi nim.

Eim nga ek yi nim,

“Owundu ei, eim nge wumb eim kos piilim wu mił mołpu kin, wumb ei mok topu kos piipi ngumba.”

³¹ Gos eim kunum kunum konj mołulum pułwu ei, eim wumb oł kis elmin wumb ei, Gos noman dinga mułang kin eim keimi kumep kis ngumba. Ngopu kin, eim epi kis mendpił ermba. Ełe nge ni piipin kin kun ka ermin.

³² Ba kumb ok, enim pii gii dinga endi ninjing ei, enim kom se piingii. Ok kunum ełe, enim Gos nge ek ka ei, enim nge noman tuk ełe Gos nge tiłang andan tum sinjing kunum ei, enim kongun dinga erik kin, nga wumb ngenj kumbii pei enim ngangin sinjing. Ba enim dinga angk muljung.

³³ Kunum kopur, wumb kombur enim sik kin, wumb eipi nge kumb ełe angndik kin, enim kin ek kis nik nin, oł embin tui ngok elmin. Nga kunum kopur, wumb eipi pii gii nik enjing ei, oł embin tui ko wunmun wumb ei kin, enim tep tok ende puk kin, oł embin tui ko wuk kin, paki tołmun ku. ³⁴ Yi mił enim wumb ei, en enim pii gii nik kin, kan ngii ełe pałmin wumb ei kin, kaimb kulk ngunjung. Pe nga, wumb kis enim epi endi sengin kin, enim ka piik kin, kan wiik tunjung. Nimbił erang enim piinmin ei, enim ei tonu epin konu ełe, epi ka wii endi singii ei, kunum kunum simba. ³⁵ Yi mił erang, pe enim pii gii ei, wii mił wiik tunerngii mon. Nimbił erang pii gii ei, enim kumep ei, owundu ngang singii. ³⁶ Yi mił, enim pii gii dinga kindik kin, ambił gii nik kin, angk mułngii! Molk kin, Gos nge noman ełe, ekii sik erik mułngii! Nga ekii se, enim Gos ngumbii ni pendrim mił epi ka wii ei, ngang singii. ³⁷ Singii ełe nge, yi mił,

“Pe kunum aninga kopur piram pałim ei, enim wu owundu endi omba nik kin, kuruk mołmun omba wu ei, eim kunum kinan kui er mulermba mon. ³⁸ Ba nam nge wumb na kin, kun ka mołmun wumb ei, pii gii nik mulnjung kin, wumb ei, enj enj konj mułngii. Nga wumb ei, ekii se buł ngok orung punjung kin, kaplı na wumb ei kin, noman ka piip ngonermbii mon.”

³⁹ Ba sinim wumb kopur, en enim buł ngok kin, am pungii nge wumb ei, ende kin molałmin mon. Ba sinim wumb pii gii dinga nipin kin, sinim noman tuk ełe, konj kunum kunum mułmun ei nge simin.

11

Pii Gii Niłmin Oł Ei Nge Pułe

¹ Pe pii gii ninmin oł ei yi mił, sinim noman tuk ełe, keimi dinga ambıl gii ni peng kin, Gos ngumbii nirim epi ka wii ei, keimi tonu omba ni, kunum olt kui er mołmun. Pe sinim epi nipe epi endi ningił ełe kinałmin epi ei, noman ełe pii poru ninim. ² Nimbił erang kumb ok wu kombur mulk ei, Gos kin pii gii nik kin wu ei, Gos eim kin yi nirim, “Wu kombur ei, oł kun ka ełmin wu,” nirim.

³ Pe sinim pii gii mendpił ełe nge, sinim piinmin ni, Gos eim ek neng mendpił, muł mei ni, konu pei tonu opu pirim. Yi mił, pe sinim kaninmin epi ei, Gos sinim kinenełamin epi ei kin eririm.

⁴ Pe wu Eipel ei, ok pii gii nipi kin, Gos kin ka endi kułmał kaplı ngum. Ngum kułmał ei, angim Kein kułmał kamb mani kindpi kin, eim kułmał ka

wii mendpił ngum. Ngopu kin keimi, Eipel Gos kin pii gii nim pułe ele nge, Gos Eipel kin, “Wu kun ka,” nim. Nipi kin, Gos eim Eipel kin, epi ka ei wii ngum ei, Gos sipi kin, ka piim. Nga Eipel kulang kin, ba eim pii gii ele, akip yi ku, ek mił nga tangpi palim.

⁵ Ei yi mił ku, ok wu Einok Gos kin pii gii nim ele nge, Gos eim konj sipi kin, ei tonu epin konu ele sipim; ba eim kulerim mon. Nga wumb endi eim kuruk; ba eim kan sinerik mon. Nimbił erang, Gos eim mendpił, ei tonu sirim. Pe Gos nge ek ka ei, mon poł pendim ek ei, yi ninim, “Pe Einok Gos sipi kin, tonu epin konu ele sinerim kunum ele, Einok eim Gos nge noman ele ekii sipi, endang kin, Gos Einok kin ka piipi ngum. ⁶ Pe wumb nii endi Gos kin pii gii ninerim kin, kapli Gos wu ei kin, ka piipi ngunermba mon. Nimbił erang wumb nii endi, eim Gos kin mandi omba wumb ei, eim Gos kinanim; ba Gos mołum ei, eim pii gii nimba. Nga eim pii gii nipi kin, Gos kumep ka wumb eim kin kuruk, kan simin ni erngii wumb ei kin ngumba.

⁷ Pe yi mił ku, wu Nowa ok eim Gos kin pii gii nirim kunum ele, Gos eim epi kis endi, ekii se tonu omba epi ei, Nowa kineririm epi ei, Gos eim Nowa kin yi nirim. Pe Nowa eim Gos nirim ek mił ei, eim pii gii ni ekii sipi kin, noł kanu endi, eim ambim kingam ambilam noł ni, tuk pungii mił eririm. Pe nga Nowa nin, eim nge wumb ei, to kis eneririm mon; konj ka mulk. Nga Nowa eim nge pii gii ele nge, pii gii ninenjing wumb kin kos mił owundu piipi kin, kis erpi ngurum. Nga Nowa

nge pii gii ɛle nge, Gos Nowa kin “Wu kun ka,” nirim.

⁸ Pe Eiparam ok, eim Gos kin pii gii nim kunum ɛle, Gos eim kin ek nirim miɔ ei, ekii sim. Pe Gos eim Eiparam eim nge mei si kindpi kin, nga mei konu tongndung ɛle eipi, ba nipi kin, Gos ngumbii ni, ek keimi dinga ni pendim konu ɛle ba. Pe eim ngii konu mendpiɔ ei, si kindpi kin, konu eipi endi, Gos Eiparam ba nim konu ei, pii poɔ turerim mon; ba eim Gos kin pii gii nipi kin, konu ɛle pum. ⁹ Pe Eiparam eim pii gii nirim ɛle nge, Gos eim wumb kumb kan kun enaɔmin konu ɛle pupu kin, Gos eim kin ngumbii ni, ek keimi dinga ni pendrim konu ɛle muɔum. Muɔang kin, Eiparam kingam Aisak ni, Aisak kingam Jeikop ni, wu kei mei konu eipi endi, wumb gulka miɔ, puk muljung. Molk kin, Gos eim ngumbii ni, ek keimi dinga ni pendrim ei, ende sik ku. Nga en enim wu tekliki kei, tuk alap ngii ɛle minj, nok pek mulk. ¹⁰ Yi miɔ, Eiparam kanpi kin, kui dinga erpi kin, konu owundu ɛle nge, ngii tumunj dinga ei, kenmbii ni piirim. Nimbiɔ erang, Gos eim konu owundu ɛle, ngii takpi kin, er ka er sirim.

¹¹ Yi miɔ ku, amb Sera, ok Gos kin pii gii nirim. Nga eim tukui moɔpu kin, kangil mengmba kunum ei, poru nirim; ba eim Gos kin pii gii nirim. Neng kin, Gos eim noman dinga ngang kin, eim kapli kangil mengmba. Mengpi kin, amb Sera yi ni piirim, Gos eim ek keimi ni pendrim miɔ, kapli na kangil mengmbii ni, yi piirim. Nimbiɔ erang Gos eim ek keimi mendpiɔ niɔim ek ei, ni piirim. ¹² Yi miɔ ku, Eiparam eim endeim multum ei, tukui erpi kin, kuɔmba kunum mandi sirim;

ba eim kanggi endeim mengrim ele nge, wumb pei kanjip pei mił, mer noł ku kulta mił, tonu ok pei mulk. Molk kin, wumb endi, Eiparam nge wumb tilap pei mołmun ei kemb tungii ei, ei kaplı enanim mon.

¹³ Pe wumb ei, pei en enim pii gii nik kin, nga wumb ei, ekii se pei kulk. Kulk wumb ei, pei en enim Gos eim ek keimi dinga nipi kin, singii nirim epi ei, sinenjing mon. Ba en enim konu ele turii enj ok kin, en enim kanik kin, ka ka piinjing. Piik kin, ni tor kindik yi ninjing, “Sin ya mei ele wumb ei, gulka mił, o pun mołmun,” pa ninjing. “Sin ya mei ele, kunum aninga mołmun,” pa ninjing. ¹⁴ Sinim kun piinmin! Pe wumb ombu, en enim ek ei nge ninjing wumb ombu, en enim nge mei mendpił ei, kuruk endnjing. ¹⁵ Nga en enim noman ele, mei konu ele, ok si kindik kin, onjung konu ele, noman to piıłangin kin, kaplı en enim mei konu ele, orung pungii ei, andlam kun endi silang. ¹⁶ Ba en enim oł yi mił, ni piik enenjing mon. Nimbił erang en enim noman ele, mei ka wii ele, pu poru nim konu ei, epin konu ele mendpił, kan simin ni piik pungii. Yi mił erang, Gos eim singambił sipi kin, en enim Gos ningii, pa ninerim mon. Nga Gos eim wumb ei kin, konu owundu ele, er kun ka er kindim salim.

¹⁷ Pe Eiparam Gos kin pii gii nim ele, eim Aisak kulmał kalpi kin, Gos ngumbii ni erim. Pe kunum ele, Gos eim Eiparam oł endi ermba mił, kenmbii ni, oł endi eririm. Pe Eiparam eim Gos eim kin epi ka wii ngang kin, ek keimi dinga nipi pendrim mił sirim. Ba pe Eiparam eim nge kingam endeim mendpił, Gos kin kulmał kalpi kin, ngumbii ni

erim. ¹⁸ Kumb ok, Gos ek nipi kin, Eiparam ngopu yi nirim, “Pe kinganim Aisak kin, nim nge kinganim noł pei, tonu ok mułngii.” ¹⁹ Pe Eiparam eim pii gii nirim ei, Gos kapłi Aisak kułmba ei, nga sipi kin, orung konj simba ni piipi kin, eim kingam Aisak kułmał mił kałpi, Gos kin ngurum. Yi mił erang, sinim ek ekin yi nimin ei, Gos Aisak nga tukpu ełe, sipi orung sirim, yi nimin.

²⁰ Pe nga, Aisak Gos kin pii gii nim ełe, Aisak eim Jeikop kin, Eiso tał, ek keimi dinga nipi kin, noman ka epi kangil tał, ekii se singil ni pendrim.

²¹ Yi mił nga ku, Jeikop eim Gos kin pii gii nipi kin, eim kułmba erpi kin, Jeikop eim Josep kingam noł ei, noman ka epi ka wii endi, endeim endeim ni, ok ngui ni pendrim mił ngum. Nga eim dolu kumb ełe, ambilpi mołpu kin, kan mani kanpi kin, Gos kin men topu kin, ka pii ngopu kin, kułum.

²² Pe nga, Josep Gos kin pii gii nirim ełe, eim kułmba mandi erpi kin, eim ek nipi kin, Esrel wumb Eisip konu ełe si kindik kin, Esrel nge konu ełe ekii se pungii, pa nirim. Nga eim wumb kin ek ni tor kindpi kin, eim embil ei, tukpu tungii mił, pa nirim.

²³ Pe Moses nge mam arim teł, Gos kin pii gii niłmbil ełe, mam arim teł Moses kenkil ni, kangil ka wii mendpil ei, ekii se wu owundu mułmba, ni piikił. Yi mił peng kin, eł elip, kangi Moses sipkil kin, oi tekliki mił, koi erkil pendkil. Wumb tał eł elip Gos kin pii gii nikił kin, wu king lo ek ei mund mong kulerkil mon.

²⁴ Yi mił ku, Moses eim Gos kin pii gii nirim ełe, ekii se Moses eim owundu erpi, tonu mołpu

kin, eim wu King Pero nge ambłam kingam mił, mułmbii ni, noman to piinerim mon. ²⁵ Nga Moses wumb oł kis ełmin oł ei nge, kunum aninga kopur, ka ka piipi mułmbii ni, noman to piinerim mon. Ba Moses eim, Gos nge wumb kin ouni, ngenj kumbii simbii ni piim. ²⁶ Pe eim piipi kin, nam Kraiss nge embe ełe, ngenj kumbii sinj kin, oł ei nge, Eisip konu ełe epi ka wii, ku nin epi sałim mił ombu, to mani kindmba. Nimbił erang eim noman to piipi kin, ekii se Gos epi ka wii ngang kin, simbii ni piim.

²⁷ Pe Moses eim Gos kin pii gii nirim ełe, eim Eisip konu ełe si kindpi kin, Eisip konu ełe king nge popuł kis sirim ei, mund mong erpi kin, piineririm mon. Wu endi eim, Gos ningił ełe ak topu kin, Gos kinermba. Nimbił erang Moses eim Gos min men mił mołpu kin, kenrim mił, pii gii dinga nipi kin, ambił gii ni mułpu kin, eim mund mong eneririm.

²⁸ Pe Moses eim Gos kin pii gii nirim ełe nge, eim erang kin, kuni owundu 'Pasopa' ni, oł ei erpi kin, kung siipsiip wał miyem ei sipi kin andan topu kin, 'Yi erei!' neng kin, Esrel wumb ngii ondpuł ełe, mundjung. Moses eim pii gii nirim ełe nge mundangin kin, enjel kulii endi opu kin, Esrel wumb kangił kumna mengnjing kangił ombu, to kundmba ei nge, kapłi to kundnermba mon nik, yi enjing.

²⁹ Yi mił ku, pe Esrel wumb Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, en enim 'Ep Noł Kundii' niłmin ei, tumb tok punjung ei, mei kep er seng kin, punjung. Ba Eisip wumb en enim, oł ei ekii sik

kin, ermin nik kin enjing; ba noł nok kin, kolk poru ninjing.

³⁰ Pe nga Esrel wumb Gos kin pii gii ninjing. Nga Esrel wumb en enim, Jeriko konu owundu ele, andik kin, si pok er mułangin kin, kunum angil orung nga tał o pum. Pang kin, konu owundu ele nge, kom ku kung gui er pendnjing ei, engin topu mani pum. ³¹ Yi mił ku, ok oł kis er andlim amb Reiyap ei, eim Gos kin pii gii nirim. Nirim ele nge, eim wumb kombur konu ele, kan poł tungii nge onjung wumb ei, tuk sipi paki tang kin, pii gii ninenjing wumb eipi, eim to kundmun ni enjing; ba amb ei kapli to kundnenjing mon.

³² Pe na nga nipe ek endi nimbii? Nimbil erang pe na kunum pei seng kin, kapli na wu ombu, Giriyon ni, Barak ni, Samson ni, Jepsa ni, Deipis ni, Samuyel ni, nga Gos oł ekii se tonu omba nge, piik nik elmin wumb ombu nge, pii gii nik ek ei, nimbii; ba kunum endi sinałim mon! ³³ Pe wumb ombu pei, en enim Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, wumb eipi nge king kin, opu erik kin, opu tok orung kindik kin, yi enjing. Pe en enim, oł kun ka pirim mił enjing. Nga en enim, Gos ek keimi dinga nipi kin, ngumbii nirim epi ei, ngang kin sik. Nga wumb eipi, en enim pii gii ei je erang kin, Gos kung simbii laiyan gupu ele eim ambil kum tum ku. ³⁴ Pe dup owundu kis nołum ei, wumb nga en enim pii gii ele, to kumbułumun. To kumbulk kin, nga wumb en enim, tui jik ei, to kundngii elmin ei, nung nik kin, am pułmun ku. Pe wumb ei, en enim dinga sineririm; ba nga ekii se, en enim Gos dinga ngang kin sik endik. Andik kin, en enim dinga wii pu molk kin, opu wumb

konu eipi wumb ei, to kindangin kin, nung nik pulmun.

³⁵ Pe wumb kulnjung wumb ei, nga angk kin, konj tonu wangin kin, en enim embnjing noł ei, pii gii nik ełe nge, sik orung sinjing. Nga wumb kopur, en enim kan ngii mił ełe mułangin kin, en enim ngenj ełe, kepii to kundmun ni enjing. Nimbil erang, wumb en enim, Gos kin opu orung erik kin, buł ngułangin kin, kapli opu orung wumb kindangin kin, pułangin. Ba nga opu orung wumb kin, ek ei ekii sinenjing mon. Oł yi mił enjing ełe nge, en enim tukpu ełe, angk kin, noman konj nga ka wii ei, simin ni piinjing. ³⁶ Pe wumb eipi kopur en enim, ek buł ambilk ngunjung. Nga wumb kopur en enim kepii tunjung. Tok kin, nga wumb kopur, kan tok kin, kan ngii ełe pendnjing. ³⁷ Pe opu wumb kopur, en enim pii gii ninjing wumb ei kin, kom ku tunjung. Tok kin, nga wumb ombu, en enim kin tui to kołmung erik kin, tał enjing. Nga wumb ombu, en enim tui sik to kundnjung ku. Pe wumb kombur en enim alap sinerang kin, kung siipsiip ni, kung meme ni, ngenj ei sik kin, konduk mił, kindik andilmin. Nga wumb kombur, en enim nge ngenj ełe, epi endi sinerang kin, wii mulnjung. Pe wumb en enim kin, ngenj kumbii kanim kanim ngok kin, oł embin tui kanim kanim ngunjung ku. ³⁸ Pe ya mani mei konu ełe wumb ei, wumb kis; ba pii gii ninjing wumb ei, en enim ka wii mendpił. Pe wumb pii gii ninjing wumb eipi si kindik kin, en enim konu ełe mei wumb mulenjing konu ełe mei wii sim konu ełe komung ni, tuk kom ku tukpu ni, mei tukpu sim konu ełe ni, koi er pek punjung.

³⁹ Pe wumb ombu pei, en enim Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, Gos ningiŕ eŕe, embe ka wii sinjing. Ba Gos en enim kin, ek keimi dinga ni ngumbii nirim epi ei kunum eŕe sinenjing; ba en enim kulnjung. ⁴⁰ Nimbiŕ erang, ok Gos eim noman eŕe, ekii se sinim kin ermbii ni piirim oŕ ei, er kun er sim salim. Yi miŕ, ok pii gii ninjing wumb ei, kumb se oŕ kun ka eŕmin wumb miŕ, tonu onerngii mon ba; sinim en enim kin ouni, Gos erang kin, sinim pei oŕ kun ka eŕmin wumb miŕ, tonu omun.

12

Gos Eim Sinim Nge Erinjpin

¹ Nga yi miŕ pii gii ninjing wumb ok nge, sinim si pok erik moŕmun ei, pei tiŕap owundu, konu kupu miŕ, sinim si pok enmin. Erik kin, en enim sinim kanik kin, kui er moŕmun. Molk kin, nga sinim oŕ embin tui kis kanim kanim nin, oŕ kis embin simba epi pei, sinim oŕ kun ka ermin ei, ambiŕ gii ni, pimba ei si kindmin. Si kindpin kin, sinim noman dinga kindpin kin, kunum olt miŕ sikir pupun kin, nga sinim Gos epi ka wii endi, simin ni piipin kin, dinga sikir bin. Pupun kin, Gos nge epi ka wii ei simin. ² Pe sinim sikir pupun kin, Jiisas kin kun kanpin muŕmun. Pe eim kin pii gii ninmin ei nge puŕwu. Nga eim erang kin, sinim pii gii ei, tonu dinga opu kin, kun ka mendpiŕ simba. Pe nga, Jiisas eim yi ku, pii gii dinga nipi kin, eim noman ka wii ei, eim piipi kin, eim ond peri eŕe, dinga kindpi kin, dinga erang muŕmun. Moŕpu kin, eim wu kis miŕ, ond peri eŕe, singambiŕ ei, epi wii

mił ni piim. Piipi kin, ekii se Jiisas eim Gos nge king peł ęle, angil tunding ęle dinga ęle mołum.

³ Enim Kraiss oł kun ka erim mił, enim pii kun erngii! Pe wumb oł kis ełmin wumb ei, en enim Jiisas kin oł kis erik kin, ek kis ninjing. Nik kin, wumb ei eim kin oł kis enjing; ba eim dinga kindpi mułum. Mołpu kin, sinim Kraiss nge ek ei piipin kin, sinim eim kongun erpin, ten kularpin kin, sinim noman tuk ęle dinga ei, wakin tunermin mon ku. ⁴ Pe en enim oł kis enmin oł ei, to mani kindmin nik kin, opu orung enmin. Ba enim oł kis enmin oł ei nge, opu erik kin, en enim nge miyem mendpił ei, endi mani onerang kin, wumb Kraiss to kundjung mił, en enim yi mił kulenjing mon! ⁵ Mon peng kin, Gos enim noman tuk ęle, ek ka dinga nipi, paki topu kin, enim eim nge kingam noł mił, ek ni ngum ei, enim ouru nimba.

“Na kingnan noł, Owundu enim kin oł endi erpi kin, er kun ermbii ni erim kin, kunum ęle enim epi ei wii mił ni piinerngii mon! Pe enim eim oł endi er kun ermbii ni erim kin, kapli enim nge noman tuk dinga ei, wakin tunerngii mon!” ⁶ Nimbił erang, pe Owundu eim wumb kin noman ngonum wumb ei kin mendpił, er kun ełim. Pe wumb kopur en enim, eim kingam noł mołmun wumb ei kin, kepii mił topu kin, er kun ełim.

⁷ Pe enim dinga angk mułangin kin ęle nge, Gos kapli enim er kun ermba. Erpi kin, Gos eim enim mił ei, eim kingam yi mił ku ełim. Erpi kin, kangil endi eim oł kis erang kin, eim arim eim kin, er

kun elim. ⁸ Ba ernjing eim nge kingenjing noł ei, er kun elim. Nga Erinjpin Gos eim nge kingam noł sinim eim er kun enerim kin, kaplı sinim kangıl ei eim nge kingam noł mendpił mon; ba kangıl ei, ernjing molakim yi mił mułngii. ⁹ Yi mił, pe nga sinim ya mani mei ele erinjpin ei, sinim kin er kun erangin kin, sinim en enim ka piipin kin, ek ei kom sipin piilmin. Ba yi mił, nga sinim ei tonu epin konu ele Erinjpin Gos, eim Gui mołum ei, eim ek nirim mił ekii sipin ermin. Erpin kin, kaplı sinim noman konj kunum kunum mułmun nge simin. ¹⁰ Yi mił, sinim ya mani mei ele erinjpin ei, kunum aninga kopur, sinim erinjpin er kun er ngumbii ni, piilim mamb, kunum ei ngołum. Ba Gos sinim keimi er kun erpi kin, sinim paki topu kin, sinim Gos eim kun ka wii mołum mił yi ku mułmun nipi elim. ¹¹ Yi mił, sinim erinjpin ei, sinim kin kumbii kis ngonum ei, sinim er kun ermba nge ngonum; ba kunum ele, sinim oł ei nge ka piinałmin mon. Nga sinim nge noman ele, embin ku tołum; ba ekii se, sinim kumbii kis ei, er kun erang kin ele nge, sinim noman emin ka seng kin, oł kun ka elmin.

Sinim Dinga Angpin Mułmun

¹² Pe yi mił, enim angıl dinga sinałim ei, tonu dinga kindik kin, Gos nge kongun dinga erngii. Nga enim simb dinga sinarpi nim kin, enim simb ele dinga kindik angk kin, Gos nge kongun erngii. ¹³ Nga enim simb ele andłam ei, er kun ka erik pangin kin, nga simb endi kis mułum kin, kaplı simb gopuł ei, nga pong sinermba mon; ba ei nga kun ka mołpu kin, Gos oł ekii simba.

14 Pe enim wumb pei kin, noman emin ka seng muŋgii. Pe enim oŋ kun ka oŋ ei, kongun dinga erik muŋgii. Nimbiŋ erang wumb nii endi, eim oŋ kun ka enerim kin, kapŋi wumb ei Gos Owundu kindermba mon. 15 Pe enim kan kun erik muŋgii! Mon pim kin, enim moŋmun konu eŋe, wumb endi eim Gos nge noman ka ngum epi ei, buŋ ngopu sinermba. Nga mon pim kin, enim moŋmun konu eŋe, wu endi epi kumbii kis enim miŋ, tonu opu kin, mong kumbii kis tumba. Yi miŋ topu kin, enim kin embin ngopu kin, enim oŋ kis penj tui epi endi, Gos ningiŋ eŋe erpi, ngumba. 16 Mon pim kin, enim moŋmun konu eŋe wu endi, amb nguduk enmin min; Gos kin buŋ ngok kin, pii gii ninarik enmin oŋ ei, wu Eiso ok eririm miŋ, enmin. Wu Eiso eim kunum endi, eim angim Jeikop kin kuni endeim mendpiŋ, top erpi kin, eim kangi kumna nge ek ka nipi kin, ngum epi ka wii ei, buŋ ngopu wii miŋ si kindim. 17 Yi miŋ, pe enim piinmin ekii se ei, eim arim nge noman ek ka epi ka wii ei ngang kin, eim nga simbii ni piipi kin erim; ba Gos mon nirim. Pe nga wu Eiso eim ke dinga nipi kin, epi ka wii epi ei, orung simbii ni piirim; ba eim noman tuk eŋe, ak toŋmun andŋam endi, sinaŋim mon.

Komung Saiyon Ka Wii

18 Yi miŋ, enim Gos nge konu ka wii eŋe onjung kin enim Esrel wumb en enim komung Sainai konu eŋe oŋmun miŋ, enim angii minjin tungii miŋ, onanmin mon. Ba konu eŋe komung Sainai konu eŋe dup nopu kin, muŋ erang piinmin miŋ ni, nga konu emii elim oŋ ei ni, nga konu pop owundu

ołum oł ei nge, erang kin piinmin. ¹⁹ Nga beli mił epi endi, ek tingang piyangin kin, nga Gos eim ek tingang piinjing ku. Pe wumb en enim mund mong erik kin, Moses kin ke nik kin, Gos ek nga ni tor kindnerangli mon ninjing! ²⁰ Yi mił erang, wumb ei, en enim Gos ek dinga nipi ngang kin, mund mong enjing. Gos eim ek yi nim,

“Pe nga wumb endi min, kung endi yi ku, tonu komung Sainai ełe, minjin tok ninjing kin, kom ku to kundngii.”

Yi neng piik kin, wumb mund mong enjing. ²¹ Pe epi nipe endi erim epi ei yi ku, Moses eim kenmbii mił, kapli enanim. Moses eim yi nim,

“Nam oł ei kanip kin, mund mong end ku,” pa nim.

²² Ba enim ekii se tonu onjung wumb ei kin, Gos oł eipi endi erang kin, enim konu ka wii ełe komung Saiyon ni, konu owundu, Gos kunum kunum konj mołum konu ełe, epin Jerusalem konu owundu ełe ni, konu ełe enjel pei pei kułou tok kin, ka ka piik ełmin konu ełe enim kin ouni onjung. ²³ Nga enim ok Gos nge pii gii wumb nge, kingam noł kumna mił mołmun konu ełe, kułou tok kin, noman ka ka piik mołmun. Pe wumb ombu en enim ei, tonu epin konu ełe, embe mon poł pendrim palim. Pe enim ok, Gos eim wumb kos owundu piimba wu mołum konu kumb ełe onjung. Nga enim wumb noman tuk gui ei, Gos nge wumb oł kun ka erang kin, tonu ok mulnjung wumb ei, pe mołmun konu ka wii ełe enim onjung ku. ²⁴ Pe nga enim Jiisas kin onjung. Wangin kin, Jiisas eim enim mołmun konu ełe, tuk mii memb nge, wu eim enim kin, ek dinga konj ni pendrim

pałim. Pe enim nga Jiisas kołpu kin; miyem ei, ok enim kin bein topu kin, ek dinga konj ni pendrim ei, er dinga kindim kunum ęle, eim mołum ku. Nga eim miyem ei, epi ka wii endi andan topu ngum. Ngum epi ei wu endi Eipel to kondpu, kumep kis ngum wu ei, Eipel nge miyem epi ei, ende mił mon. Jiisas nge miyem ka wii mendpił ei, Eipel nge miyem to mani kindim.

²⁵ Pe enim kan kun erik mułngii! Mon peng kin, enim Jiisas ek ninim ek ei, kom ambil pandi tok kin, eim ek piinerngii. Yi mił, kumb ok ya mani mei ęle wumb ei, Gos ek dinga nipi ngurum ek ei, tok kindik kin, buł ngunjung wumb ei, oł kis kumep ei, kamb mani kindik kin, nung nik punerngii mon. Yi mił erang, ekii se Gos tonu epin konu ęle mołpu kin, ek dinga nipi sinim kun ngonum. Nga sinim Gos eim nge ek ei, buł ngunjpun kin, kapłi sinim oł kis kumep ei, kamb mani kindpin kin, nung nipin kin, bin min? Ei mon mendpił! ²⁶ Ok kunum ęle, tonu komung Sainai ni konu ęle, Gos ek neng kin, mei kopu turum. Ba Gos akip ek dinga keimi yi ninim,

“Kunum endi nga, nam ya mani mei konu ęle mendpił, ambil ołup enermbii mon; ba tonu epin konu ęle ambil ołup ermbii ku,” pa nim.

²⁷ Pe “nga kunum endi” ek ei, sinim kin andan topu ngonum. Ngonum ei, Gos eim epi kanim kanim pei eririm ombu nge Gos eim epi ei, ołup erpi, to kis erpi kin, si kindmba. Si kindpi kin, Gos erang epi ka wii dinga ombu, ołup enerim kin, kapłi epi ka wii dinga ombu nga piram mułmba.

²⁸ Yi mił erang, pe sinim ka piipin kin, Gos ngumun. Nimbil erang, sinim Gos eim sinim tep er mołum konu ka ei, sinim sinmin ei, ołup enenmba mon! Pe nga, sinim Gos kin ka pii ngopun kin, eim kin embe ambil tonu kindpin kin, oł kun ka ełe, men topun nipin kin, Gos nge noman enim mił, ekii sipin ngopun mund mong ermin. ²⁹ Nimbil erang sinim Erinjpin Gos eim, dup mendpil kindang kin, epi pei dup nopu kin, topu kis er poru nimba pulwu eim mołum.

13

Gos Noman Enim Mił Ermin

¹ Pe enim engnjing noł endeim endeim ni, noman ngołmun oł ka minj erik kin, Kraiss nge wumb mulngii. ² Pe enim konu eipi wumb enim ngii konu ongii ei, “Wei!” a ningii ei, enim ouru ninermba. Nimbil erang enim piinmin; ok wumb kombur yi mił enjing ei, en enim Gos nge enjel sik kin, en enim ngii konu ełe, tuk tep erik kin, se mulnjung. Ba enjel onjung ei, en enim piinenjing; ba en enim wumb mendpil kombur onmun, ni piinjing. ³ Pe enim pii gii wumb kopur, kan ngii konu ełe palmin ei, piingii yi mił, enim wumb ei kin, oui kan ngii ełe mił pingii. Nga enim wumb kopur ei, en enim Kraiss kin pii gii nik ełe nge, ngenj kumbii sinmin ei, enim piingii. Nimbil erang enim piinmin ei, en enim ngenj ei, wumb ombu mił, yi palim ku.

⁴ Pe wu endi amb simba oł ei, wumb pei oł ei, ambil tonu kindik kin, ka piingii. Nimbil erang wu ei, eim amb simba oł ei, Gos ningil ełe, oł

kun ka wii mendpił simba. Nimbił erang enim piinmin ei, ekii se Gos kos owundu piipi kin, kumep kis ngopu kin, wu endi amb ngunduk kin, nga wu eipi amb kin oł kis erik enmin ei kin, ngumba.

⁵ Pe enim ku nin epi siłmin oł ei nge, noman kulerngii mon! Ba Gos enim paki tang kin, nipe epi endi enim kin sim sałim epi ei mendpił, ka piik mułngii. Nimbił erang, Gos eim ek ok yi nirim, “Nam enim kanip wiik tunarpi kin, nga na enim wakin tunerbii mon ku!” ⁶ Pe sinim ek nimin ei, pii gii nipin kin, ek ni tor kindpin ei, “Owundu eim na paki tołum. Pe wumb en enim, na kin nipe oł endi erngii ei, na mund mong tunerbii mon!”

⁷ Pe enim nge tep ełmin wumb enim kin ok kin, Gos ek ka ni tor kindik nguk ei, enim piingii. Pe wumb ei, oł kun ka erik endik ei, enim noman to piingii! Piik erik kin, Gos kin pii gii nik ei, ekii sik kin, er endngii. ⁸ Jiisas Krai eim nin, eim ek ka ei ok multum; pe mołum ku, nga ekii se kunum kunum mułmba ku. Eim ende minj piram mołpu ba. Nga eim ek ka piram mułmba ku. ⁹ Mon pim kin, kengip ek eipi eipi enim noman ełe, to eipi eipi si tor simba. Seng kin, en enim Gos nge oł kun ka si kindik kin pungii. Nga enim noman tuk ełe, Gos nge noman ka ngołum oł ei, dinga ngang kin, ei ka wii mendpił mołum. Ba enim noman tuk ełe kuni mowii lo ek kanim kanim ełe, ekii sik ełmin oł ei, wumb endi paki tunałmin mon.

¹⁰ Pe Gos nge kułmał kałiłmin wumb ei, Jura wumb alap men ngii yi ełmin wumb ei, sinim nge kułmał kałmin kumo kuni ei, nungii; ba dinga

sinermin ni piik kin, kapli nunałmin mon. Nimbił erang Jiisas eim sinim nge kułmał kałmin kuni mił mołum. ¹¹ Yi mił, Jura wumb nge kułmał kałim wu owundu ei, eim kung miyem ei, tu wupu kin, tuk konu ka wii mendpił salim konu ele, kułmał kałpi wumb en enim oł kis elmin ei, kil ngumba nipi elim. Ba kung ngenj ei, konu owundu andaring ele, dup kałimmin. ¹² Pe yi mił ku, Jiisas eim konu owundu nge, ondu torung ele kułum. Pe Jiisas eim kołpu kin, eim nge miyem ele, wumb pei oł kis enjing ei, kil ngopu si kindim. Si kindang kin, wumb ei Gos ningił ele, oł kun ka wumb mułngii. ¹³ Yi mił ku, sinim konu owundu ele, torung pupun kin, sinim Jiisas eim singambił sipi kułum. Yi mił ku, sinim singambił sipin kin, eim kin ouni ko wupun er mułmun. ¹⁴ Pe ya mani mei konu ele, sinim kunum kunum mułmun nge, konu owundu ele endi sinałim mon; ba kunum kunum mułmun nge, konu owundu ele ka wii endi, tonu omba ei, sinim kui er mołpun kin, kurpun andinmin. ¹⁵ Pe sinim Jiisas nge embe kin, kunum kunum Gos kin ka ka piipin ngopun kin, eim embe ambił tonu kindmin. Nimbił erang Jiisas eim sinim kin kułmał mił, kałpi ngum. Ngang kin sinim gupu ele, Gos kin ka piipin ngopun kin, eim embe ele, sinim ek ni tor kindpin kin, wumb eipi ngumun. ¹⁶ Pe enim wumb eipi epi sinerang mołmun wumb ei kin, paki tok kin, oł ka erngii ei nge, ourun tunerngii mon! Nimbił erang enim kułmał kalk kin, yi mił enmin oł ei, Gos eim noman ka piłim. ¹⁷ Pe enim nge tep wumb ek ningii mił ei, ekii sik ni, mandring molk pungii. Puk kin, enim

noman tuk eġe tep molk erik kin, wumb miġ ei nik kin, beltik, ekii se ni tor kindik kin, Gos kin ngungii. Pe enim tep eġmin wumb oġ yi miġ enjing ei, enim ekii sik kin, kapġi en enim ka piik kin, en enim kongun eġmin kongun ei nge, ambil gii nik kin, er muġngii. Mon pim kin, enim noman embin to piinjing kin, enim oġ ei nge paki topu kin, ngunermba mon ku.

¹⁸ Pe enim sin kin prei erik kin, Gos ngangin kin, sin paki tumba. Yi miġ, sin noman tuk gui eġe piinmin ei, Gos ningiġ eġe, sin kun ka moġmun keimi dinga ni piinmin. Sinim piipin kin, sinim noman eġe, oġ kun ka kunum kunum er endmin, ni piinmin. ¹⁹ Pe na enim dinga kii sind ei, enim na kin Gos prei erangin kin, Gos na nga orung sikir kindang kin, enim kin nga nirik ombii.

Prei Eġmin Oġ Ei Nge

²⁰ Pe sinim nge Gos noman emin puġwu; Gos ei, eim sinim nge Owundu Jiisas kultum ei, eim nga sipi orung konj sirim. Seng kin, Jiisas eim sinim kung siipsiip tep eġmin nge wu owundu mendpiġ moġum. Pe Jiisas eim nge miyem ei, sinim kin ek dinga keimi ni pendrim andġam konu ei, topu sim saġim. ²¹ Seng kin, Gos eim sinim epi kanim kanim nipe epi endi sinerang muġmun ei, ngumba. Ngang kin, kapġi sinim Gos noman eġe ekii sipin kin, endmin. Nga Gos nge noman eġe oġ ei, sinim noman tuk eġe, eim noman ka piinim miġ eim kongun erpi muġmba. Nga Krai kin, sinim noman tuk eġe kongun erpi moġpu kin, Krai eim tiġang owundu nin, embe owundu kunum kunum pepi moġpu ba. Ei keimi!

²² Pe angnan noł; na enim kin ek dinga nip ngond. Enim na Gos ek nind ei, kom se piik kin, noman dinga kindip ngumbii nge end. Yi mił, na mon połup ngond ei, ek osii mił, ni ngond. ²³ Pe na enim piingii nind ei, sinim nge enginjpin Timosii ei, eim kan ngii ełe si kindpi tor om. Pe sikir eim na kin opu nim kin, na Timosii kin ouni opuł kin, enim kenmbił.

²⁴ Pe sin nge ek ka nipin mołmun, pa ninmin ek ei nik kin, enim nge wumb tep wumb kin, nga Gos nge wumb mołmun ei kin, nik ngungii. Pe enim nge engnjing noł Esilii konu ełe wumb ei, enim kin, “Mułeiyo,” nik ngonmun.

²⁵ Pe Gos nge noman ka ngołum oł ei, enim kin pei ouni mułmba. Ei keimi!

Gos Nge Ek Ka Ei Sinim Kin Ngołum
The New Testament in the Nii Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tok ples Nii long Niugini

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nii

Dialect: Central Wahgi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

57529bce-9e23-5350-904d-243a1b359818